

S M I L F L A Š K A Z P A R D U B I C

Nová rada

K VYDÁNÍ PŘIPRAVIL

JIŘÍ DAŇHELKÁ

ORBIS - PRAHA

1 9 5 0

ÚVOD

Nová rada Smila Flašky z Pardubic má mezi literárními památkami z druhé poloviny 14. století své zvláštní místo. Jednak je to jedno z mála děl, jehož autora přesně známe, dále je to dílo pozoruhodné svým obsahem a posláním i svou vnější formou, a konečně je to dílo, u něhož se teprve zevrubným studiem objevily některé problémy, které při nejmenším lákají k řešení.

Obsahem se Nová rada druží k dobovému písemnictví tendenčnímu, jež v ní a ve skladbách jí blízkých dosáhlo v Čechách svého vrcholu. S hlediska evropského je Nová rada jen článkem v řetězu alegorií, jež v té době jsou nejcharakterističtějšími projevy tvøení uměleckého i vědeckého. Tendence a alegorie, základní rysy Nové rady, jsou navzájem spjaty: tendence, ač je o to v některých případech spor, je pravým posláním díla, je jeho posláním vnitřním; alegorie je pak jeho vnější formou, je prostředkem, jímž se tendence uplatňuje.

Že je autorem Nové rady Smil Flaška z Pardubic, je celkem nesporné. Dosvědčuje to tradice rukopisná i stará literárně historická, na př. Viktorin Kornel ze Všehrd, který o tom mluví s naprostou jistotou. Smil Flaška z Pardubic a Rychmburka se narodil před samou polovinou 14. století. Jeho otec, Vilém, byl bratr pražského arcibiskupa Arnošta (†1364). V šedesátých letech dosáhl Smil bakalářské hodnosti na pražské universitě.

Hodnosti té dosáhl s největší pravděpodobností na fakultě artistické, a to před rokem 1367. Soudí se tak z toho, že v historických dokumentech pražské university (*Monumenta historica universitatis Pragensis*) není Smil uveden mezi bakalariandy artistické fakulty z let 1367—94. Dosáhl tedy bakalářské hodnosti dříve, než máme nejstarší bakalariandy zaznamenány, t. j. před rokem 1367. Podle toho se také usuzuje o roce Smilova narození.

Podle vydavatelských pravidel Památek staré literatury české doporučili tento svazek k otištění A. Šarka a F. Trávníček a spolu s vydavatelem J. Daňhelkou se účastnili korektury tisku

V letech 1384 a 1385 se zúčastnil pře svého otce s králem. Šlo o Pardubice. Majitelem Pardubic byl Smil starší, bratr Viléma, otce Smila Flašky. Po smrti Smila staršího si činil nárok na Pardubice Vilém, ale částečný nárok na ně měl i Vznata ze Skuhrova, jehož chotí byla nejstarší dcera Smila staršího. Po smrti Vznatové roku 1384 ohlásil král Václav IV. své právo na Pardubice jako na odumrt. Vznikl z toho spor s Vilémem. Z důvodů celkem nejasných bylo však roku 1385 přiznáno Václavovi právo na Pardubice. V zápisu o sporu se praví výslovně, že spor vedl Vilém se Smilem společně. Společně vedli i stížnost proti rozhodnutí, ale marně. Zemský soud potvrdil 25. února 1390 nárok králův. Tak pozbyl rod Vilémův Pardubic a Staré. — Po smrti Vilémově (1389 nebo 1390) spravoval Smil Flaška rodinný majetek, ale těžce zápasil s potížemi hospodářskými. Tyto potíže jej přivedly k tomu, že roku 1392 pronajal Otovi Bergovovi z Běliny a Bočkovi z Poděbrad Rychmburk se Skutčí a s okolím. Roku 1396 už měl zas své panství zpět, ale hospodářské potíže nepominuly, takže několik částí svého panství prodal.

V té době začal Smil Flaška svou dráhu politickou. Na zápisu smlouvy třeboňské z 10. ledna 1395 se objevuje po prvé jeho podpis mezi podpisy členů panské jednoty. Smil Flaška se tedy rozhodl pro členství v panské jednotě. Jeho význam v soudobém životě politickém rostl rychle. Od roku 1396 vystupuje ve funkci nejvyššího zemského písáře. V tomto úřadě setrval — nehledík k přestávce v roce 1398 — až do své smrti. Zemřel ve službách panské jednoty proti králi. Roku 1402 byl král zajat a za jeho zajetí se jednalo o obnovení pořádku a bezpečnosti v zemi. Královská města se nechěla podrobit panské vládě. Smil se zúčastnil jako hejtman čáslavského kraje tažení proti Kutné Hoře, tvrdošijně věrné králi, a na té výpravě také dne 13. srpna roku 1403 zahynul.

Smilu Flaškovi z Pardubic se připisuje několik památek literárních. Především se s jeho jménem uvádí sbírka přísluší, přepsaná Oldřichem Křížem z Telče a chovaná ve schwarzenberském archivu v Třeboni.

Křížův přepis je nadepsán: Incipiunt proverbia Flasskonis, generosi domini et bacalarii Pragensis. Obsahuje 239 přísloví a rčení. Vydána byla v 1. svazku Výboru literatury české, 1845, str. 841 sl.

Vedle Nové rady se mu připisovala Rada otce synovi, Svárovody s vínem a Podkoní a žák. S tím nesouhlasil Gebauer (ve svém vydání Nové rady str. 8—9). Připustil, že ze Smilova pera pochází jen Rada otce synovi. Otázku tuto znovu přivedl na přetřes Josef Hrabák (Smilova škola, Studie Pražského linguistického kroužku, č. 3, Praha 1941). Ukázal, jak se některé památky z konce 14. a ze začátku 15. století pojí k Nové radě „příbuznými rysy formálními i ideologickými“, vytvářejíc spolu s ní významný spojovací článek našeho literárního vývoje, jenž spojuje vyspělou gotiku Karlovy doby s dobou husitskou. Hrabák nečeší otázku autorství, odpověď na ni (t. j. které básně kromě Nové rady ještě napsal Smil Flaška) nechává přísnému rozboru formálnímu. Avšak zjištění *základních* znaků ve formě, společných všem zkoumaným památkám, vede jej k předpokladu nějaké společné, t. zv. Smilovy školy. Hrabák za tyto základní společné znaky považuje dramatické podání a veršovou formu.

Mezi těmito památkami má Nová rada místo zvláštní. Jenak je to bez sporu nejvýznačnější básnické dílo doby a ústřední památka této školy, jednak je to dílo, s nímž je, jak již řečeno svrchu, spjata obsáhlá problematika zvláštní.

Thema básně je takové: Mladý král lev nastupuje na trůn. Svolá sněm zvířat a žádá o rady, jak má vládnout. Zvířata přednáší své rady, a to tak, že se střídá pták s čtvernožcem.

Nedůslednost je v tom, že za radou ježkovou pronáší svou radu veverek. Je to jen nedůslednost zdánlivá. Opěrnými pilíři Nové rady jsou obě rady krajní, spjaté motivem náboženským. Obě tyto krajinu rady pronášejí ptáci: orel a labut. Jejich radami je Nová rada jakoby rámována. Tak, jako se na začátku a na konci stýká v radách ptačích, tak se také uprostřed stýká v radách čtvernožců, ježka a veverka.

Je sice u Nové rady o otázku jejího autora méně, ale je u ní navíc otázka její aktuálnosti a otázka jejího vzniku, anebo růstu. Nová rada je alegorie. Je to alegorie, hájící feudální státní zří-

zení a odmítající jednak královský absolutismus, jednak vliv jiné vrstvy na vládu než šlechtické. Je ovšem otázka, zda je Nová rada jen alegorií mimočasovou a mimosituacní, tedy alegorií s tendencí všeobecnou, či zda je namířena na jistou dobu a na jistou situaci, tedy zda je alegorií aktuální.

Tomuto problému věnoval obsáhlou studii J. B. Čapek: Alegorie Nové rady a Theriobulie, Věstník Královské české společnosti nauk, roč. 1936, č. II. V ní ukázal celkem přesvědčivě, že „funkce básně Smilovy směřovala předeším k působení na krále, ale rozrostla se ve funkci vyšší.“ Jeví se to v příkladu kompozitním protikladu, do něhož se dostaly dvě základní vnitřní složky: obecná místa platnosti transcendentní a zvláštní narážky, charakterisující současné dění politické.

O aktuálním zaměření Nové rady nelze pochybovat. Že je tu miněn králem přímo Václav IV., a nikoli kterýkoli panovník nebo český králevic vůbec (jak na př. soudil Jan Gebauer), o tom svědčí mnoho průkazného materiálu. Především je v Nové radě příliš silný ohlas sporu Smilovy rodiny s králem o Pardubice. Vilém, otec Smilův, tvrdil, že své právo na Pardubice prokáže ze zemských desek. Nepodařilo se mu to a přičina toho se často vidí v tom, co rozhodlo častěji, že zápis v zemských deskách byly měněny a změněny ve prospěch jedné ze svářících se stran. Narážka na to je v radě vlkově a supově. V radě vlkově se upozorňuje především na tato slova: (716) „*Jenž mají potřebu v domu, / ve dskách změtenie přičini, / uviežit se jin v dědiny.*“

Supova rada se pak dotýká otázky odúmrtí, ale také naráží na zmatky v zemských deskách: (747) „*Tiem, králi, rač nemeškati, / na odúmrti sě ptati, / kde kto umřel v kterém domu. / Ját sě dobře hodím k tomu, / na třetí zemi já čiji, / kde kto umřel, ihned zvyjí / a povědět ti noviny, / zda by mi dal ty dědiny. / Budú-lit sirotci kaci, / od čeho sú v deskách zmatci? / Netbaje pánského súdu, / do jich let držeti budu, / anebo snad ještě ddle, / maje pomoc svého krále, / hospodářství budu vésti.*“

O měnění zápisů v zemských deskách se také zmiňuje řeřáb, když nabádá, aby král pilně dbal spravedlnosti úřadů: (670) „*Někdy se také dcky změnie / jedné straně ku pomoci.*“

Vedle těchto ohlasů sporu Smilovy rodiny s králem je v Nové radě několik důležitých míst, v nichž jsou zřetelně narážky na Václavovu povahu. Václavův pomér k vysokému kleru nebyl nikterak vroucí. Svědčí o tom stížnost Jana z Jenštejna z roku 1393. V Nové radě se na to naráží také. Snad proto levhart praví v své radě: (510) „*Preláty, biskupy, kněží, / ty vzláše v čest slušie mieti, / vždy duchovním stuól početi, / na jich duostojenství hledě.*“

Na obecně známé věci, o nichž vyprávějí i Staré letopisy české, že Václav IV. v převlečení rád chodil mezi prostý lid, narážejí možná tato slova rady pávovy: (841) „...králi, chod vždy v krásném růšě. / Tot dobrě tobě přislušie, / aby vždy byl v rozeznání, / kdež jsi ty a twoji poddaní, / v krásě se rúcha kočhaje, / libost toho v srsti maje, / žes tak povýšen nad lidí. / Každýt sě tebe ustydí, / mušč tě vždy v čest mieti, / zdaleka na tě hleděti, / vysoko tě u myslí vážč, / jakž tvé dóstojenstvie káže...“

Na samotářství Václavovo naráží špaček: (1459) „*Pomni výsost svého stavu, / žes lidem vyddán za hlavu, / nad lidmi moc žobě dána, / aby tě měli za pána / nad jiné v tomto životě. / Protož nebud rád v samotě, / kdežt sě zdá býti kolí, / v domu nebo na poli, / aby vždy byl s mocnú rukú: / nikdy nebývaj bez hluku! / At sě tvé srdečkoj, / kdežto sě družina brojí, / kniežata, rytíři i páni / vókol tebe na vše strany...*“

Na královu prchlivost naráží mimo jiné jednak rada holubova, v níž vynikají zvláště verše: (1078) „*Rač to znamenati, králi, / jakož ohň dřievim svetiť, / tak sě hněv řeči rozniť. / Mnohý pro přielisné řeči / z hněvu přijde k marnéj sčí. / Protož nic lepšeho nenie / proti hněvu než mlčenie...，“ jednak rada skřívancova: (1575) „...*bud vždy mysli ustavičné, / neb žádnemu nýnie sličné, / ktož tak svú mysli nevládne, / pro malú věc v žalost upadne, / pro ztrátu nebo rovnú škodu, / aneb pro protivní přihodu, / když jemu nenie vše po vóli; / ty toho nečin nikoli.*“*

Na jeho požíváčnost naráží ironická rada husy: (990) „*Také když se zechce napiti, / netrp pro srdeční mdlobu, / vína flašku méj vždy s sobú, / když sě udá tak odjeti, / aby měl s co napiti.*“

Jsou to bezpečné důkazy pro to, že Nová rada byla psána jako dílo tendenční, které mělo působit na krále.

S aktuální interpretací Nové rady jde ruku v ruce heraldický výklad zvířat, jež v ní vystupují. Tak se na př. ve lvu vidí znak českého krále, v orlu,jenž je hlavním mluvčím zvířat, znak moravského markraběte Jošta. Zvířata jsou zde podle tohoto výkladu jen symboly osob.

S otázkou tendenčnosti a aktuálnosti Nové rady je velmi těsně spjata otázka, kdy toto dílo vzniklo. Ta věc byla řešena dvojím způsobem. Jednak se Nové radě přisuzovala funkce tendenčního spisu, jímž se má působit na nastupujícího krále. Podle toho by byla Nová rada vznikla v době okolo roku 1378. Tento názor zastával J. E. Vocel, J. Fejfalik, J. Jireček, A. Sedláček, K. Adámek a V. Flajšhans. Jednak byl za rok vzniku přijímán rok 1394 nebo 1395, jak je uveden v doslovu obou rukopisů (viz str. 81 v přítomném vydání). To je rok dočasného sbližení Václava IV. se Smilem, když se jednalo o smír mezi panskou jednotou a králem. Tohoto názoru se drží J. Vlček, J. Jakubec, V. Langhans (Altes und Neues zu Chaucers Parliament of Foules, Anglia 1930, 24 n.). Zvláštní zmínky zaslouží názor Fejfalíků a Gebauerů. Fejfalik se domnívá, že Nová rada byla napsána v letech 1378—79, ale že roku 1394 byla opsána. Gebauer předpokládá, že plán Nové rady vznikl v letech 1378—79, ale že byla napsána až dospělým Smilem v letech 1394—95. Tato kompromisní stanoviska jsou odůvodněna tím, že žádný z krajních názorů se neobejde bez potíží. Ke kompromisnímu stanovisku Fejfalikovu a Gebauerovu se nyní připojil i J. B. Čapek (Vznik a funkce Nové rady, Věstník KČSN, roč. 1938, č. I.) a podrobným rozbořem věcným dospěl k tomuto názoru: „Nová rada vznikla v době kol roku 1378 jako básnické vyslovení a umocnění odkazu Karlova Václavovi, a byla doplněna a tícinně aktualisována v době nového dočasného sbližení mezi Václavem IV. a Smilem v letech 1394 až 1395.“ Tato these o dvou redakcích Nové rady odklízí podle Čapka všechny těžké rozpory, před nimiž se ocítá ten, kdo přijme dataci tu neb onu. Z nich uvedeme aspoň některé. Liška (v. 1382) a opice (v. 1552) oslovují krále: žádný (= žádoucí,

milý) královiče. To by bylo sotva možné při aktuálním zaměření díla, kdyby byla Nová rada vznikla až roku 1394. Slovem králevic se rozumí vždy králův syn. Hrdlice (v. 1169 sl.) radí, ovdoví-li král, aby zůstal do smrti „v čistotě“ a nehledal jinou ženu. Václav IV. ovdověl roku 1386, ale roku 1389 se oženil znova. Lze tedy považovat s Čapkem za absurdní, „udílet králi napomenutí o zachování monogamie v době, kdy již bylo na to hodně pozdě“. Tato slova mají tedy jistě platnost všeobecnou, nejsou narážkou na nějakou konkrétní situaci, a byla tedy napsána před rokem 1389. Ve slovech, jimiž král vítá své hosty: (37) „...Slyšte, moji milí! / Viem, že ste vždy věrní byli / otci mému do skončenie,“ se vidí obvykle důkaz, že Nová rada byla napsána bezprostředně po smrti Karlově. Je to jen potvrzeno dalšími verší: (47) „Vidíte, žež jsem král mladý, / protož prosím vaše rady.“ Vrána radí (v. 1203 sl.), aby král nikam nejezdil a dbal o domácí hospodářství. V letech devadesátých Václav IV. necestoval vůbec. Po svém nastoupení však podnikl cest několik. Proto mohly tyto verše vzniknout jen v té době.

To vše je na překážku, přijmou-li se léta 1394 a 1395 jako léta vzniku Nové rady. Proti mínění, že Nová rada vznikla již okolo roku 1378, staví se však několik jiných míst. Tak na př. kokot (v. 909 sl.) a sokol (v. 551 sl.) radí k uplatnění autority, a to i proti „hradům“, t. j. proti pánum. Sotva lze čekat, že by takto radil králi člen panské jednoty v době, kdy s ní král jednal o smíru. Čapek považuje pod tlakem těchto fakt za nemožné záchránit Novou radu jako dílo jednotné. Proto vyslovuje domněnku o dvojí redakci. Rozpor v druhé, pozdější redakci Nové rady zůstaly proto, že Smil přepracovával své dílo tak, že k němu jen mechanicky přidával. Proto je sice král ještě osloovován jako krále, ale na druhé straně se už naráží na události kolem roku 1394. Čapek však jde ještě dále a za rukopis starší redakce Nové rady považuje t. zv. třeboňský zlomek (srovnej úvod k poznámkám textovým) a oba rukopisy musejní považuje za rukopisy redakce novější. Opírá se o to, že třeboňský zlomek, obsahující radu orlovu, zachovává nejlépe trochejský rytmus verše, že je poměrně málo porušen a že v něm není varování

před lakovstvím, jež se na konci velkorysé orlovy rady zdá jen malicherným přídavkem pozdějším. Bylo by snad možno čekat potvrzení Čapkových názorů podrobným jazykovým rozborem jednotlivých rukopisů. Ve svém článku „Třeboňský zlomek Nové rady“ (LF 71, 1947, str. 94 sl.) jsem se však pokusil ukázat, že k tomu třeboňský zlomek nepodává dost materiálu. Zůstávají tedy zatím jen argumenty Čapkovy, ale jsou to argumenty celkem průkazné.

Přijetím these o dvoji redakci Nové rady se také dobře vysvětlí název tohoto díla. Přivlastkem *nová* se nestaví tato *rada* do protikladu k radě jiné, na př. k Radě otce synovi, jak se někdy myslilo. Jím je označena nová redakce téže rady, skládané dříve.

Řekli jsme svrchu, že Nová rada přerostla svou funkci speciální, že přerostla své aktuální zaměření a rozrostla se ve funkci vyšší. Svou celkovou tendencí se stala dilem obecné platnosti, mimočasové a do jisté míry i nadčasové ceny (jistě k tomu přispělo ve velké míře to, že Smil protkal Novou radu bystrými moralisujícími sentencemi, gnomami, jak o tom bude ještě řeč níže). Proto nezypadlo Smilovo jméno, proto si ho všiml Viktorin Kornel ze Všeprud a proto ho také Prokop Lupáč pochválil ve svém historickém kalendáři *Rerum Bohemicarum ephemeris sive Kalendarium historicum* jako člověka zbožného, rádného a ctnostného. Nová rada však nezůstala ani bez přímých ohlasů. Roku 1520 vyšla v Norimberku *Theriobulia Joannis Dubravius sive De regiis praeceptis (Rada zvířat Jana Doubravského neboli O naučených králi)*. Autor v předmluvě píše, že se mu na Moravě dostala do rukou knížka, sepsaná jeho mateřským jazykem (*libellus patrio sermone scriptus*), že si ji opsal a že ji vydává, ovšem přeloženou do latiny. Knížka je věnována králi Ludvíkovi. Srovnání s Novou radou ukazuje, že Dubravius z Nové rady vyšel, ale že se v lecěm od ní odchylil. Není třeba však hledat nějakou jinou předlohu než Smila Flašku nebo nějaký jiný, neznámý, rukopis Nové rady. Čapek (Alegorie Nové rady a Theriobulie, str. 41) odchylky ty přičítá na vrub změně kulturního ovzduší a rozdílu individualit. Dubravius, životním za-

měřením již člověk renesanční a vzděláním i kultem formy typický humanista, Novou radu přetvořil a přiblížil ji básnickému ideálu své doby. — O několik let později se objevil druhý přímý ohlas Nové rady. Plzeňský měšťan *Jan Fentzel-Mantuanus* roku 1528 vydal svou úpravu Nové rady, nazvanou *Radda zhovadilých zvieřat*. Je přizpůsobena době. Zvířata neradí králi, nýbrž jen člověku. V tom se vidí ohlas interregna v letech 1526 a 1527. „*Radda zhovadilých zvieřat*“ je jen rozmělněný Smil Flaška a Dubravius. Vyšla celkem čtyřikrát, po druhé roku 1573, po třetí roku 1578. Roku 1814 ji po čtvrté vydal v své úpravě (Rada všelikých zvířat) Karel Thám s předmluvou Josefa Dobrovského.

Jako Fentzlovo dílo určil Raddu zhovadilých zvieřat V. Flajšhans v díle: Josefa Dobrovského vydání Rady zvířat a Fenclova Radda zhovadilých zvieřat a ptactva, Archiv pro bádání o životě a díle Josefa Dobrovského, sv. 5., Praha 1942. Thámovu „*Radu všelikých zvířat*“ s předmluvou Dobrovského vydala roku 1939 ve věrném snímku Komise pro vydávání spisů Josefa Dobrovského při Královské české společnosti nauk.

Josef Hrabák ukázal přesvědčivě (Smilova škola, str. 31 sl.), že v Nové radě vrcholí literární produkce t. zv. Smilovy školy. Podstatným znakem všech skladeb této Smilovy školy je sklon k dramatičnosti. Dramatičnost se projevuje v částečné nebo úplné dialogisaci textu. „*Roudnické umučení*“ a „*Rada otce synovi*“ jsou monology zabarvené dialogicky. Dialogisace pak vrcholí v satyrách (viz Hrabákovu vydání Staročeských satir v 3. svazku této knižnice), v Podkoním a žáku a ve Sváru vody s vínem. Tam jde o skutečný dialog, v němž jeden mluvíci odpovídá druhému; je to čistá dramatická forma dynamická. Nová rada však není vyvrcholením této dramatické formy, nebo je jen vyvrcholením zdánlivým. Její dialog je jen zdánlivý, je to dramatická forma statická, pouhý přechod mezi Radou otce synovi a satirami — viděno s hlediska formy, bez zřetele k nějaké genetické souvislosti mezi jednotlivými skladbami.

Básnická cena Nové rady je v její svěžestí, v šťastném skloubení myšlenky s formou. Narazili jsme už na to, že je to skladba rámcová. Je rámcová ve dvojím smyslu. Především tvoří rámcem

celá situace, do níž básník uvádí v úvodu (v. 1—122). Někteří badatelé (Jakubec) považovali za kaz, že tento zevnější rámec není uzavřen: básník sněm zahájil, ale nerozpustil. (Jakubec to vysvětluje tím, že se básník plně zaujal obsahovou stránkou, životní filosofií a tendencí, a na uměleckou stránku zapomněl.) Tento „neuzavřený rámec“ lze však považovat jen za situační úvod, jenž stojí mimo báseň, mimo vlastní rámec, je doslova úvodem. Vlastní báseň pak počíná radou orlovou a je, jak již řečeno, orámována dvěma velkými transcendentními radami ptáčními: Bůh je počátek a konec všeho. Orlova rada je zamířena k tomuto světu: proč má člověk žít ve shodě se zákonem Božím a podle příkladu života Kristova (jako cizí motiv tu cítíme praktickou radu o lakomství, ale tato část Nové rady je podle Čapka jen mechanický přídavek druhé redakce). Labutina rada je pak zaměřena k životu věčnému, k odplátě za život pozemský. To jsou dvě hráze, v nichž je všechnen ostatní obsah držen. Orlova rada je nadto svodem celého díla. V ní je v obecných rysech obsaženo vše, z čeho ostatní rady vycházejí a k čemu směřují. To vede k otázce, zda skutečná první redakce Nové rady nebyla omezena jen na radu orlovu. Smil Flaška mohl si vypracovat plán na celé dílo, jak první redakci předpokládá Čapek, ale propracoval z něho jen první část, myšlenkově uzavřenou.

O vnějším rámcu (sněm zvířat radících králi) se obyčejně předpokládá že je převzat z cizího vzoru, nejspíše z literatury francouzské nebo anglické. K tomu poznámenává Hrabák vhodně: „Nás nezajímá tolik otázka původnosti v tradičním slova smyslu. Důležitější je ta skutečnost, že bylo užito rámce a vůbec formy takové, která se velmi dobře včleňuje do hierarchie literárních tvarů, kterou si vypracoval literární vývoj. Ať už je rámec jakéhokoli původu, hlavní je, že nebyl naroubován jako forma cizí, nevhodná, nýbrž jako tvar, kterého si žádal vývoj.“

Jako dílo tendenční poměrně velkého rozsahu je Nová rada ohrožena monotonností, jež by mohla vyústit až v suchopárost a nezáživnost. Toto nebezpečí je ztlumeno, resp. z větší části odstraněno několika důležitými stavebními prvky. Především, týká se to však jen první části, tím, že král čas od času zasáhne do děje, ať již aktivně, ať pasivně, když se připomíná

jeho přítomnost. V každém případě je to zpestření. Tento zpestřující prvek je pak v druhé části vystřídán jiným: některé rady jsou uvedeny stručnou charakteristikou mluvícího zvířete. Tak na př. liška: (1379) „*Liška podlé obyčeje / jakžto sě pochlebník směje, / křičíčeše, hlediec z nice / vece:...*“

Zmínili jsme se již, že Smil se uvádí jako autor sbírky přísloví. Přísloví a sentence měl zřejmě Smil Flaška v oblibě. Protkal jimi také celou Novou radu. Jak však s nimi pracoval, to je především zajímavé. S verší gnomického obsahu se lze setkat na př. v Alexandreidě. Tam jsou však nápadně vyznačeny, a to tím, že se jako trojveršové celky, spojené rýmem i významem, odlišují od ostatních veršů, rýmovaných po dvou sdruženě. Do textu Nové rady jsou sentence vloženy nenápadně. Neruší spád vyprávění, neupozorňují na sebe zvláštní formou, jsou jen obsahovým dovršením nebo thematickým jádrem té či oné rady. Konečně lze jako zpestřující prvek uvést ironické zabarvení některých rad. Za stavební princip Nové rady považuje Hrabák konfrontaci, jež záleží v tom, že některá zvířata mohou pronášet i rady protichůdné. Na principu konfrontace je založena i Smilova ironie a Smilův humor. Ovšem v ironii není těžisko Nové rady; proto jsou ironické rady mnohem kratší než rady vážné. Jsou to jen pomocné prostředky, aby se v monotonním postupu neutopila závažná tendence díla.

Smilovu ironii popsal zevrubně J. B. Čapek v článku Die Ironie des Smil Flaška, Slavische Rundschau 10, 1936, č. 6 (Spinovo číslo), str. 68-79.

Verš Nové rady je zásadně osmislabičný. Norma osmislabičného verše není však dodržena s naprostou důsledností. Poměrně velkou skupinu odchylek tvoří sedmislabičné dvojice veršů, spojené jednoslabičným rýmem. Je to charakteristický rys celé t. zv. Smilovy školy. V zachovaných rukopisech nelze pak z důslednosti rozlišit, kde je Smilova odchylka v syllabické stavbě verše a kde jde o chybu písářovu. Druhý rukopis muzejní na stavbu verše nehledí vůbec. Dva a dva verše jsou spojeny dvojslabičným rýmem. Dvojice sedmislabičných veršů

jsou spojeny, jak již řečeno, rýmem jednoslabičním. Rýmy jsou celkem nenápadné a nevšíravé; rýmová technika je tak ve shodě se zásadami výstavby Nové rady.

Verši a rýmu je věnován obsáhlý rozbor Gebauerův, připojený k jeho vydání Nové rady. V něm také Gebauer navrhuje zvláštní čtení některých slabik a skupin slabik, aby se vyhovělo požadavku pravidelné osmislabičnosti. Hrabák tyto snahy odmítá s tvrzením, že básníkům ve 14. století nezáleželo na takové pravidelnosti, jakou od nich vyžadovali theoretikové poslední čtvrti minulého století. (Z tohoto důvodu není v přítomném vydání v žádném případě verš neplný nebo nadměrný rekonstruován na osmislabiční jen proto, aby se dosáhlo žádoucí osmislabičnosti.) Sám se však podrobněji zabývá otázkou metrické hodnoty slabikotorného -l- a -r- (v cit. spise str. 44-45). Rýmové technice Nové rady a eufonické hodnotě verše věnuje Hrabák obsáhlý rozbor (v cit. spisu str. 47-55).

POČÍNÁ SE NOVÁ RADA

98b

Král lev, ten času jednoho
byl rozeslal poslov mnoho
po všech krajích na vše strany,
po svá kniežata i pány,
5 po zvěř veliký i malý,
aby všickni před ním stali.
Tak se byl o to utázel,
že také orlovi kázal,
aby, pojma ptactvo všaké,
10 by<l> u jeho dvoru také,
neb ho bylo vše poslušno.
A to bieše dobrě slušno,
by slyšeli jeho slovo,
neb tehdy panstvie orlovo
15 k moci krále lva slušalo,
těch časov, když sě to dálo.

Tehdy orel bez meškánie,
slyšev královo kázanie,
sta před králem <s> svými ptáky,
20 ano již zvieřat hluk taký,
ani se před králem brojie,
k jeho poslušenství stojie,
čakajíce rozkázanie.
Tehdy král bez meškánie
25 poctivě a velmi míle
orla přivítá té chvíle,
se ctí jej k sobě přivinu.
Popatřiv na tu družinu,
děkova z toho orlovi,

že jest k službě tak hotový.
Když se sebrali biechu,
což král káže, nevědieu.
Tehdy král lev rukú kynu,
chtě jím zjeviti přičinu,
proč se jím [kázal] sebrati
a všem vuókol sebe státi,
vece: „Slyšte, moji milí!
Viem, že ste vždy věrni byli
otci mému do skončenie.
Ve všech zemiech tajno nenie,
že vaši radu i pomocí
veš svět byl pod jeho mocí.
Téhožt vám také úfaji,
jakožt vás v téj vieře znaji;
kniežata, páni, rytieři
i vše obci, jakž vám věři!
Vidíte, žet jsem král mladý, |
protož prosím vaše rady.
Radiž každý, jakž kto stojí,
k řádu, k zemskému pokoji,
což jest mé ctné, také vaše.“

Orel podlé krále stáše,
což král prosi, by neváhal
a raditi neodtáhal,
neb proto všem býti kázal.

Snad by [někto] rád otázał
řka: „Kaké jest to pravenie?
Já mním, že to pravda nenie,
ani kto múdrý uvěří,
by mezi ptáky neb zvěří,
jakž svět světem, byl sněm taký.
Leč má úmysl někaký,
chtě nás v omyle uvésti krásně,

99a

za pravdu nám pravě básně.
[Viemet], že zvěř nerozumie
aniž co mluviti umie;
ktož skládal to pravenie,
vždyť při dobrém smyslu nenie,
snad mní, bychom byli děti.“
Dávám to tobě věděti,
ktožkoli má to myšlenie,
věz, žeť to múdrá věc nenie,
ktož praví to, toho ptáti,
ale což praví, na to dbáti,
jest-li dobré, by srozuměl,
zlého sě vystříeci uměl.
Buď ktožkoli, netbaj na to,
jest-liť pravda, přijmi za to,
nepleta se v další práci.
Již sě k svéj řeči navráci,
kdežto lev orlovi velí
raditi a řka: „Muój přieteli,
nic to nepodobné nenie,
ty počni řeč, nečiň dlenie!“
Orel se od toho vzdáli
s kázní a řka: „Milý králi,
račiž mě zbavití toho,
neb máš ctné družiny mnoho,
ještoť mají smysla viece.
Zdali proti slunci sviece
jasně kdy muóže svietiti?
Takež já málo raditi |
tuto umějí k tvéj ctnosti.
Protož, králi, z tvéj milosti
máš tuto dobrých bez čísla,
ještoť mají viece smysla;
kaž jím raditi počieti.
Pakli vždy nebude chteti

99b

tvá milost bez toho býti
100 a vždy mně bude raditi,
tuť také, ač neumiem,
však rád poviem, což rozumiem,
nejlepšímu tvému ctnému.“

Král lev odpověď jemu:
105 „Rač sě toho nedáliti,
ctný orle, a rač raditi,
což vieš, ještět jest mně hodné.“

I všem se zda podobné;
což jich bieše při tom hluku,
110 ti všichni k tomu ponukú,
aby se orel nedálil
a radil, to každý chválil.
Toho již nemoha zbýti
orel i je se mluviti
115 králi, takto řka jemu
i všem, ktož biechu při sněmu:

„Já jsem na to vyjel z domu
i své všecky pojal k tomu,
abych učinil tyú vuóli,
120 což jedno rozkážeš koli,
abych hotouov byl i k svádě,
a když potřebešeš, k radě.“

Orel radí

„Ne, v tomť nechci [odmlúvati].
Račiž, králi, poslúchatí
125 a na to mysliti pilně,
aby v tvém srdci nemylně
měl vždy na paměti Boha,

jenž tě vyvolil ze mnoha
a dali lidí, zbožie i čest.
130 A to vše v jeho moci jest,
prodlíti toho i vzeti,
tě živiti i umořiti.
Ten, jenž nevýmluvné moci,
komuž ráčí, móž spomoci;
135 i móžt [věčný] život dáti,
také do pekla poslati.

Jenžto šeredně provinie |
a jeho vuóle nečinie,
jsú jeho daru nevděčni,
140 tyť posélá v oheň věčný,
kdež odpočinutie nenie.
Jehož chválí vše stvořenie,
toho měj na srdci vážně
a vždy přemietaje snažně
145 o téj drahé velebnosti,
tak naplníš srdce ctnosti
a budeš ctně kralovati.
Budeš-li sě Boha báti,
budeš zbožie trváti i čest.

150 Počátek můdrosti jest
báti se Boha najvice,
na jeho velebnost zřieče.
Věz to, že člověk všeliký,
buď malý neb veliký,

155 ktož v Boží bázni stojí,
vše se ho stvořenie bojí,
on sám pak nikohého,
jedno nejvicec Boha svého,
bydle vždy v jeho bázni.

160 Ale ne tak činie blázni,
jenž sě světa bojie vicec,
jemu sě slíbiti chtiece,
jenžto nemóž dlúho státi;

musé sě zlých lidí báti,
185 smrti, pekla, čerta také
i příhody nejednaké
a jsú v nejednaké strasti
žasajíce se propasti,
onde jě svědomie vini.
170 Toť mnohý nemúdry činí,
Buoží bázeň v sobě ruší,
pak se všeho báti muší,
cožkoli v světě stvořenie,
a nikdy bezpečen nýnie.
175 Protož, králi, razi tobě,
měj Boží bázen při sobě,
nade vše toť tobě hodno:
budeť tvé srdce svobodno,
jehož všecko jest poslušno.
180 Tot jest, králi, tobě slušno.
Tak dojdeš rajského zbožie,
staneš-li u bázni Božie. |

Boha sě jest slušno báti
a nadto jej milovati.

185 Nadarmo by usiloval,
ktož by Boha nemiloval;
by na oheň dal své tělo,
neb dělal najtěšsie dielo,
což pod nebem býti móž,
190 žádnému to nepomóž,
nemá-li milosti k tomu.
Račiž rozuměti tomu
a svú mysl na to dáti:
jestiť jej proč milovati,
195 jakož svědčí Písma svaté;
i člověčí rozum také
svědčí, že to jinak nenie.
A k tomu vede přirozenie.

100b

Buď starý neb buď robě,
200 ktož pozná přetele sobě,
an jej beze lsti miluje,
na to snažně usiluje,
aby mu sě týmž oplatil
a té milosti nestratil
205 a vždy hledá jeho libosti.
A jestli pak že kto zprostí
koho, an převolmi snuzen
anebo na smrt odsúzen:
nad toť má jej milovati
210 a toho zasluhovati.
Poněvadž sě v světě děje,
že druh druhci tak přeje,
když sě naděje od koho
přezni, vše miluje toho:
215 čím pak všece milovati
Boha slušie, znamenati
toho Pána laskavého,
jenžto, Slovo otce svého,
k nám na tento svět jest sstúpil
220 proto, aby nás vykúpil,
laskavě sě k nám přibratřil;
kto by právě srdcem spatřil,
že rácil člověkem býti
a z Dievky sě naroditi,
225 tak nám sě v těle přiblížil
a v tom sě velmi ponížil;
svú dobrotu v tom dal znáti,
s hřiešnými chtěl | obcovati,
aby od hřiechov odvrátil
230 a k milosti jě navrátil,
jich temná srdce osvietil
a k svéj milosti rozniel.
Ten předobrý sám jediný
dobrovolně, bez své viny

101a

235 trpěl muky nejednaké
pro naše spasenie také,
aby nás k bydlu navrátil,
ještě Adam byl potratil,
trpěl jest pro tu příčinu,
aby dosti za naši vinu
Bohu Otci tak učinil;
jenžto sám byl neprovinil,
ale byl nade vše čist,
náš milý Pán Jezukrist,
245 tak sě obětoval za ny
a bolestné trpěl rány
a krvav od vrchu do pat
a trudně na kříži rozpat,
ten, ještě vešken svět stvořil,
250 pro nás svůj svatý krev prolil
a svůj smrtečnú hořkostí
dobyl nám věčné radosti.
Jenž tak pro ny usiloval,
kto by ho pak nemiloval,
255 an nám s sebú kralovánie
chce dáti pro milovánie!
Protož nic tak pilné nenie
nám, než jeho umučenie
na srdeci vždy přemietati
260 a v milosti sě kochati.
Ale jest mi velmi divno,
že mnohým to tak protivno
slyšeti, jenž v něm jest spasenie,
Ježíšovo umučenie,
265 jenž najviec zbudí k milosti
a vede k věčné radosti
a všecky nám hřiechy shladí,
[protivné věci osladí].
Milost Vavřinci svatému,
270 ta osladila rošt jemu.

I dnes, ktož jest v téj milosti,
všecky přemónž protivnosti,
by byl v kaké koli núzi.
Ktož jiej zakusí, ten túží
275 a roste v milosti spoře
a vyžene všecko hoře.
Ani sě ten kdy zamúti,
čiež srdce Ježíš natrútí
tú nevýmluvnú sladkostí.
Ktož tak přebývá [v milosti,
280 s tiem přebývá] v jednom těle
Jesus Kristus, věz to cele.
Kde bych se sám řeči stavil,
poníž žádný nevypravil
o téj milosti bez cíle.
Jedno zpomíнатi mile
o drahém Božiem umučení,
to upriemo vede k spasení.
Toť nám snímá všecky hřiechy,
290 tak duójdem věčné útéchy
s Ježíšem, kdež život věčný,
[budem-li toho vždycky vděční]
daru, jímžto nás obdařil.
Nešcastný, kto by to zmařil,
295 nebyl jemu vděčen z toho,
a vzem od něho tak mnoho.
Buď ktožkoli ve všem světě,
buď chudý, starý neb dietě,
ktož chce znamenati toho,
300 každý vzal daru přemnoho.
Všecky pak lidi zřiediece,
tehdy ty, králi, najviece
darováns od Boha svého
ctí, zbožím z milosti jeho,
305 dary mnohými bez čísla.
Žádný nemá tolík smysla,

by vypravil jeho chválu
a štědrost jeho nemalú.

Nadtoť, králi, pravi tobě,
měj na srdci vážně sobě,
že Ježíš své svaté tělo,
jenž pro ny těžce trpělo,
i svůj krev jest nám ostavil
a v svatéj cérkvi oslavil
na pamět svého umučenie,
aby [brali] posílenie
všem dušém | svým pokrmem,
ktož přistupují s rozumem.
Tíť sú vždy toho bezpečni,
ktož sú té milosti vděčni,
že jim [nikdy] neubude
milosti, ale přibude.
Nevděčnost vše dobré duší,
jako zlý vietru vysuší
studnici Božie milosti,
jenž jde jeho šlechetnosti.
Viz, by t̄ ten vietru nezsušil,
v tobě milosti nezrušil.
Bydlíž a tak Boha chvále
toho najvětčého krále.
Najprv hledaj Boha svého
a všecko čin ve jmě jeho.
Nebudeš nikdy vomýlen,
budeš-li tak Boha pilen,
ve všem se ho dokládati.
Tak budeš ctně kralovati
nad lidem poddaným tobě.
Sám také dobudeš sobě
nebeského kralovánie,
jemuž nikdy konce nenie.
Nebud' také skup na zboží,

102.a

ač chceš mieti milost Boží.
Což jest Buóh dal zbožie tobě,
nechovajž ho skúpě sobě,
345 podávaj ho štědrě dále.
Přišlat ohyzda na krále,
kterýž skup jest a nedaří,
ten chováním zbožie zmaří
slovo dobré, chválu i čest.
350 Dobrě tobě slušno jest,
když připadne sbožie tobě,
daj štědrě, nechovaj sobě:
tudy cti a sbožie nabudeš,
stokrát bohatějí budeš.
355 Již sem, králi, pravil mnoho.
Vystříehaj se také z toho,
což jsem tuto z své hlúposti
pravil, králi, | tvé milosti,
by ráčil míle přijíjeti
360 a mně za zlé nemieti.“

102b

Král lev k tomu odpovědě
a na orla míle hledě:
„Netřebať se [omlúvati];
ale věrně děkovati,
365 ctný orle, chci tobě včasně
a toť přijímati vděčně.
V ničemž si mě neomýlil.
Bóhdaj by mne v tom Bóh posílil,
cos mi radil, abych požil
370 a ve ctnosti se rozmniožil,
pamatuje vždy tvá slova.“

Tak král orlovi děkova.

Levhart radi

Potom vece levhartovi:
„Mój věrny a vždy hotový,
975 tys najprvnéjší z mé rady,
tebú sem bezpečen všady
a nad jinét úfám, to věz,
protož, což vieš, to mi pověz.“

Levhart vece: „Žádný králi,
380 orlovut já radu chváli
a razit sě jie držeti,
chceš-li prospěšenstvie jmieti,
jehož mé srdece vždy žádá.
Ale mät jesti sprostnie rada,
385 však v tom nezději meškánie,
mät sě státi tvé kázanie,
cožs rozkázel k tvé libosti.
Buóh velebný z své milosti,
ten tobě pojčil za chvíli
390 svého lidu mieti píli,
jenž jeho krví kúpen drazě.
Dojdeš-li s ním, tobě blazě,
[tam do nebeské té radosti,
pravímt, králi, tvéj milosti].
395 Čehož sě koli přichvátíš,
tam mnoho lidu obrátiš;
kterúž koli pojdeš cestú
[k črtu] neb k [rajskému] městu,
tamť jich puójde s tebú mnoho.
400 Protož razi, drž se toho,
coť k věčné radosti vede,
budeš mieti | radost [sebe],
žes přišel v nebeskú chválu,
a nad to radost nemalú
405 těch, jenž tvým příkladem zbudú

103a

pekla a vždy s Bohem budú.
Puójdeš-li na zatracenie
— král nikdy bez hluku nenie —,
auvech, co jich tu zatratiš
410 a sám to hořce zaplatíš
pro jich zatracenie příšinu
a sám také pro svú vinu.
Protož, mój pane i králi,
já tě tak velmi chváli,
415 lidé, na [tvé] skutky zřieče.
To pamatuj vždy najvice,
aby najprv Boha svého
hledal nežli co jiného.
Nedrž se velikého spanie,
420 a když pak vstaneš za ranie,
buď toho najvice pilen,
aby nábožně a míle
mši slyšel a Boha chválik,
všechno sě jiného vzdálil,
425 v ponížení srdce svého
zbuda myšlenie jiného,
své tělo tak k tomu trudil,
v sobě náboženstvie zbudil,
myšle na Pána Ježíše,
430 jehož všě nebeská říše
chváli i všecko stvořenie,
bez něhož nic dobrého nenie.
Toho vzyvaj věrú celú,
klaněje sě jeho tělu,
435 jenž na pamět umučení
dáno jest nám k utěšení.
K tomu sě svú myslí bližě,
pomni muky jeho kříže.
Tak budeš vežde prospěšen,
440 ve všech příhodách utěšen,
mši svatú najprvě slyše.

A potom, ktož v radu slušé,
kaž jím všem u sebe býti.
Třebať sě často raditi
445 pro příhody nejednaké.
Toť slušie védeti také,
by vždy věrné | měl v své radě.
Pakli by kto radil mladě,
nikdy ho netrp na dlúzē,
650 ač zbýti chceš mnohé núze.
A kohož poznáš ve cnosti,
toho přijmi k svéj milosti,
neb což mluví, to srdcem miení,
pro nic toho nepromění,
655 pro dary, pro přízezen žádnú,
jenž věrú mocně vládnú.
Dobřeť to dóstojno jest,
čin̄ jim rád nad jiné čest.
Zlato, stříbro vieru lomí:
660 co zlého činie lakomí,
ješto dary v radu berú!
Ti svú nesklidnú nevérú
obci vše zlé přívodie.
Toběť, králi, najprv škodie,
665 nebs ty hlava lida svého.
Požívaj v tom smysla mého,
aby to právě rozsúdil,
nevěrného z rady pudil,
jenž tak pokútně zlost kutie
670 a celú zemi zamútie,
aby naplnil svú škŕini.
Obec jich nic neviní,
nebť oni toho nevédie;
na těť, králi, všeho hledie.
675 Protož sezři pilně radu,
ať na tě viny nekladú.
Múdrý král má múdré mieti

103b

v svéj radě, ač chcē prospěti.
Po radě pána poznati,
kakú jemu chválu vzdáti.
Vystřiehaj sě také z toho,
ať jich nenie v radě mnoho:
ve množství jest rozborenie,
v úmyslech svornosti nenie.
680 Král múdrý, ten má mír všady,
[šíroký kraj] a úzké rady.
Cizozemcov v radu nevnaď
a v chlapiech naděje neklad,
by jě vnadil v pilnú radu,
685 neb to neslušie tvému rádu.
Ale urozené pány,
jenž sú ve cnosti poznáni
a dobrě vzchovali v zemi, |
raziť sě raditi s těmi.
690 Pravímť z pravé viery tobě,
[hodíet] sě obci i sobě.
Budiž téj rady vždy pilen,
neprátelóm budeš silen,
tiem odoláš mnohé vojně
695 a kraluje vždy pokojně.

104a

A když pak bude po radě,
tož po své velebné vnadě
máš ve cnosti za stuól siesti
a, jakž králi slušie, jiesti,
700 kdež sě množstvie dobrých brojí,
ne v malém a úzkém pokoji.
Tu také ať jiní sadú,
každý podlé svého rádu,
jakož čest na kom přileží.
705 Preláty, biskupy, kněží,
ty vzlášče v čest slušie mieti,
vždy duchovním stuól početi,

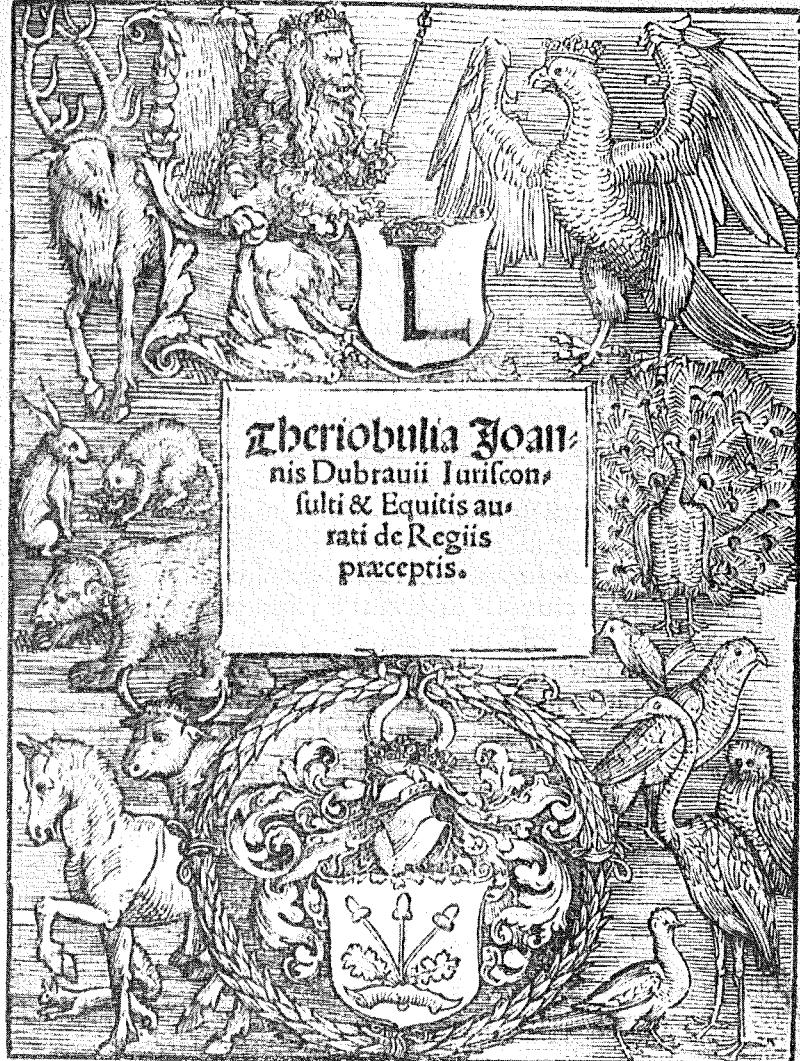
na jich duóstojenstvie hľedě.
 A když již bude po obědě,
 515 buď ochoten ⟨s⟩ svú družinú,
 ať sě k tobě milé vinú.
 Třeba-li jest s tebú komu
 mluviti, nebuď lén [k tomu],
 řeči ochotně přeslyše,
 520 ne hněvivě, ale tiše,
 daj odpověď lidu celú,
 ať každý s tváří veselú
 od tebe jda byť děkoval;
 a což dieš, ať by zachoval,
 525 ať by ti lidé neláli,
 ještě sú dřiev děkovali.
 Tvé slovo ať jest vždy čisté,
 což dieš, to buď velmi jisté,
 neb všeliká sprostná slova,
 530 tať mají býti králova
 jistější, než když [přisahá]
 kupec [a] svú ruku ztahá.

Již sem, králi, mluvil dosti.
 Máš múdré, statečné hosti,
 535 ještě sú na to přijeli
 a ve všem tvú vuóli zděli,
 aby jich každý pověděl,
 což by najlepšího věděl.“

Sokol radí |

Sokol, ten najblíže stáše.
 Králi sě podobno zdáše,
 540 by se toho neodvláčil
 i jemu raditi ráčil.
 V tom nic nečině meškánie,

104b

Titulní list latinské parafráze „Nové rady“, pořízené Janem Dubraviem a s názvem „Theoriobulia“ vytištěném v Norimberce r. 1520. (Skutečná velikost dřevorytu 12,5×17,2 cm)

královský

Z HANOVÝCH

Kral lze ten casu gednoho
Byl vorestat poslosti mnichu
Vysleknemzata také parv
Posesset křížek nače se strany
pozorovat velké v také mali
aby pycdny cestoum scali
Tak se byl tomu pojmu vratil
že také orlovi pycdne gta kval
aby pojma s jedu pycdne misku
Prnygel ē geho díboru šírim také
jedno gego vysadno hesse poslissmo
Tak se kopec vobce sluslio
Byt se vysledi geho stoku
velko vobce parvstie orlovi
hesse vobz quodis dy se toto vobz
velko vobz vobce kina vyskumne dalo

sokol učini kázanie
545 i je [sě] mluvití směle
a řka: „Králi, věz to cele,
veš svět muší na tě zřeti,
budeš-li jedno sám chteti
požívati dobré rady,
550 zvelebíš své jméno všady.
Ti, ktož sú poddání tobě,
— měj to naučenie sobě —,
by na ně ruky nezatahal
ani kdy násilím sahal,
555 ale vždy dobrovitě
bránil jich a milostivě,
at tě milují a chválé.
Sahaj tam přes mezi dále,
ktož tvým násilé učiní
560 neb kto jinak proviní
zpurnú myslí a hridotí
a nechtiece tvé milosti
svú službú poddáni býti:
těmť sě slušie protiviti.
565 A když sě poddadie tobě,
přijmi jinú mysl k sobě,
[vypustě z svého srdce zlosti]
přijmi jě míle k milosti]
a séhni pak opět dále.
570 Toť bydlo slušie na krále,
tiem rozšíříš svój meč spoře
na vše strany až do moře.“

Nedvěd radí

Když sokol to dopovědě,
král vece: „Nuž ty, nedvěde,
575 [prav také, což jest na myslí]

na to sme jsem tuto přišli,
aby každý podlé řádu
mně pověděl svoji radu.“
Nedvěd vece: „Tot se stane,
poslúchajž, môj králi, pane!
Každýt radí, cožt sám ční,
v tom já jich nic nevini:
mluvie podle přirozenie.
Méť tu rady jiné nenie.
Měj ve všem | vždy svú vóli,
cožt sě libí jedno koli:
sladké pitie i jedenie
i ve spaní sděj své chtenie.
A ktož co na tom překazí,
tot já tobě směle razí,
daj mu bez meškánie ránu,
dokudž neodstúpí v stranu,
at sě tvoji tebe bojie,
třestúc sě před tebú stojie,
což činiš, at každý chválí
řka: „Tot dobrě, milý králi.“

Ihned po nedvědovi
zmluvi takto k řěřábkovi

Řeřáb radí

král a řka: „Milý hosti,
prosím, radiž mi k méj cnosti;
umieš raditi, to vědě.“

Pomlčav řěřáb povědě:
„Poněvadž neráčš zbavit
a mně vždy velš praviti,
králi, buď hotov k slyšení,

105a

ale nekvap k mluvení:
mluvenie častokrát škodí.
A velmi ředko sě přihodí,
by kdy kto pykal mlčenie;
nikdy to slýcháno nenie.
Kto chce mluviti uměti,
nauč sě prvé mlčeti.
[Každý podlé přirozenie]
dvě uši má pro slyšenie
a jediná ústa k tomu,
aby právě rôzumél tomu,
že jest to na znamenie,
že užitečno jest mlčenie.
Nechaf jiní, kto chce, brecbi,
ty mlč a znamenaj řeči.
Nebud slovy velmi kvapen,
aby v řeči nebyl lapen,
neb mnohé královo slovo
po stu letech bude novo,
v desáté sě zemi staví,
mnohýt ho v Římě popravi.

Málo mluv, ale čiň mnoho,
věrnět tě vystríehám toho. |
Buď v tom poslušen mé rady,
pilně shlédaj své úřady,
jenžto vládnú na tvém dvořě,
at sě množí tvá čest spoře,
nebudeš nikdy omýlen.
Vidúc, a ty sám tak pilen,
budeš každý hotovějí
k tvému ctnému i snažnějí.
Nadto o zemském úřadě,
neměj sě tak k tomu mladě,
věz, kterak tuo obec súdi,
at vdovy, sirotci, chudí,

105b

[po zléj odsúzené ztrátě]
plačí netúžie na tě.
Všecka vina na tě spadne,
neb tvá milost najviec vládne
645 právem, všelikými súdy.
Mnohý v súdě těžce blúdí,
jenž od tebe jest usazen
věřč, aby byl snažen
pravdy, pomoci každému,
650 bohatému i chudému
by za roveň pravdu činil.
Ač bych já jich nerad vinil,
jižt jest zjevno v každém kraji,
žet tu pravdu najímají.
655 Nejeden sě v úrad vkúpil
proto, aby lidi lúpil,
což nejvicece móž vydríeti
přes nájem chtě sobě vzeti,
a nájem pánu zaplatil,
660 k tomu tobolku zbohatil.
Co se křivdy pro to stane,
ach, zlý a nevěrný pane!
A zda tě črt na to radil,
aby miesto sebe sadil
665 z peněz v úrad lakomého?
Pravím podlé smysla svého;
kdež se súdce daru [kojí],
mnohokrát křivý ostojí,
svú při vede vedle chtenie.
670 Někdy se také dcky změnie
jedné straně ku pomoci.
Lakomstvo jest také moci,
že pravdu grošem zastiení
a právo | v křivdu promění;
675 tot lakomstvo mnohé [mračí].
Protož, ač tvá milost ráčí,

106a

muóž to dobře znamenati
a na to sě dále ptati.
A to, králi, tvá jest práče,
680 tobě to razi na kráfce,
o to již nemluvě mnoho,
ač jest v [úřadě] co toho
a v zemském súdě nerádu:
jsú-lit takovi v úřadu,
685 neroď sě k tomu leniti,
ale rač jě vypleniti,
ať sě jiní jimi káží
a v téjž zlosti sě nezmaží.
A tiem, králi, rač nedlítí,
690 nedaj jim v tom déle býti,
ač chceš býti k Bohu sčasten
a jich zlosti neúčasten.“

Tak řěřáb skona svá slova.
Král lev jemu poděkova,
695 jeho radu velmi chvále.
[Pak] zezřev na jiné dále,
málo poseděv a mlče,
tož pak vece: „Nuž ty, vlče,

Vlk radí

rad také, neroď meškat!“
„Ba, králi, toť sě má státi,
700 zjevíme věrně svú radu.
Kde muožeš, netrp hladu.
Kto chce, jednaj rynské skoky,
ty vždy naklad' oba boky.
705 Toť jest velmi zdrávo tobě,
nebot já hádám sám po sobě:
z sytosti buojnost pochodí;

i co tobě, králi, škodí,
na sví moc se rozpomena,
že mimo tě nenie pána,
muožeš, což chceš, komu vzéti.
Pakli mně ráčíš popříeti
krávy i ovce na dvořě,
vydrut, což jest i v komoře.
Naleznut já cestu k tomu.
Jenž mají potřebu v domu, |
ve dskách změtenie přičini,
uviežit se jim v dědiny.
Budú-liť žalovati chtici,
nedaj jim před se vstúpi.
Věř [mi] lépe, svému hrdině,
komuž vzato, ten jest u vině,
na tohoť sě jest hněvati,
chce-liť z toho žalovati.
Leč bez viny, leč bud s vinú,
ját sě vždy uvieži v dědinu.
Budut lép tobě slúžiti moci
všudy vuókol bera mocí,
kde co vzieti, tu se ptaje.
Z daruov tebe neupomínajě
[vždyt] hotov budu ⟨s⟩ svú sběří.
A což nás jest, všeť sme šeří,
divoceť hledíme z kukly.
Na kohož bychom se schukli,
tohoť wiec Buóh zapomane,
až sě nám v rucě dostane.
Miluj ty, ješto tak derú,
kozy, ovce s chalup berú,
a mievej je rád v svéj radě:
tit sě dobře hodie k svádě.
Tudy tvá milost dolíči,
což chceš, nechať veš svět křičí.“

106b

Sup radi

Potom sě sup v řěč uvázal,
jakž jemu král raditi kázal,
řka: „Králi, toť nýnie škodné,
což vlk radi, jest podobné.
Tiem, králi, rač nemeškatí,
na odúmrti sě ptáti,
kde kto umrěl v kterém domu.
Ját sě dobrě hodím k tomu,
na třetí zemi já čiji,
kde kto umrěl, ihned zvyji
a povědět ti noviny,
zda by mi dal ty dědiny.
Budú-liť sirotci kací,
a od čeho sú v deskách zmatci?
Netbaje panského súdu,
do jich let držeti budu,
anebo snad ještě dále,
maje pomoc | svého krále,
hospodářstvie budu vésti.
Veš kraj mój sě tiem pronéstí,
a ját pořád z domu klidím,
což tu prodajného vidím,
nechce tomu shníti dáti,
káži vše pořád prodati,
což tu kolí, to vše [schytím]
[k tomu všechny lesy zmýtím],
aby mě potom pomněli
sirotci, když by dospěli.
Udá-li se jím umřieti,
tepruv kvasy budu mieti;
věčněť já jich zapomanu,
a mnět dědiny ostanú.“
Ještěť by byl vice blučal,
tož král kynu, aby mlčal.

107a

Jelen radí

Tož jelen podjě řeči
 řka: „Králi, nestroj sěči!
 Kdež móžeš, jednaj ku pokoji,
 780 toť tobě předobře stojí.
 A rač zlých nemilovati,
 nad nimi popravovati,
 nad nevěrnými zloději.
 Za pravduť to řieci směji:
 785 nedaj činiti násilé.
 S dobrými ochotně, míle
 přebyvaj, vina je k sobě,
 toť já věrně radím tobě.
 Vešken svět o to stojí,
 790 chtě rád bydliti v pokoji.
 Zlodějí i násilníci
 na to dú, i válečníci,
 válkami chtiece dobyti,
 by mohli v pokoji býti.
 795 Ale to vedú neřádně,
 protož nedobudú snadně
 násilím pokoje sobě.
 Toť já, králi, pravi tobě,
 ktož dobývá sobě pýchú
 800 pokoje, myslí netichú,
 ten pokoj nebude trváti,
 nebezpečnot jest v něm spáti.
 Zle dobytého ktož požívá,
 řiedko ten bezpečen bývá;
 805 když nemní, bude ubuzen, |
 ktož tak zlým zbožím oblúzen.
 Každý rád o pokoj stój,
 toť jest vždycky smysl mój.
 Mnohý bydliti [neumie]
 810 [u] pokoji, ani rozumie,

107b

že drah jest, ani má ceny.
 Svój pokojný stav promění
 a bude potom pykatí
 a viec sě k témuž nenavrátí.
 815 Ktož zlého stavu dobude,
 blázen jest, ač jeho nezbude
 dobrovolně, bez překazy.
 Králi, tvé milosti razi,
 pamatuji rád své předchozie,
 820 kterak jsú kralovali v Bozě,
 Bohu i lidem jsúc mili,
 dobrú pamět ostavili.
 Jich kroniky přemietaje,
 na dobré sě skutky ptaje,
 825 tůž stopú aby rád chodil
 a dobrým nikdy neškodil.
 Nad zlými popravuj krutě,
 ať dobrých lidí nemútie.
 Tady dojdeš cti i sbožie
 830 a k tomu milosti Božie,
 ještož každý dobrý žádá.
 Tot, králi, tobě má rada.“
 [Rytieř páv tudiež stáše,
 na krále svého míle hlédáše.]

Páv radí

835 Tož pak podlé téhož práva
 dosta sě třieda na páva.
 Ten radi z úmysla ctného
 řka: „Jáť nevědě jiného
 poraditi tvé milosti,
 840 než podlé své velebnosti:
 králi, chod' vždy v krásném rúšě.
 Toť dobrě tobě příslušie,

aby vždy byl v rozeznání,
kdež jsi ty a tvoji poddaní,
v krásě se rúcha kochaje,
libost toho v srdci maje,
žeš tak povýšen nad lidi. |
Každýt sě tebe ustydí,
mušť tě vždy v čest mieti,
z daleka na tě hleděti,
vysoko tě u myslí vážě,
jakž tvé dóstojenstvie káže.
Přemietaj to u myslí vážně
a o to stój srdcem snažně,
aby se vně osvietil ctností,
jakž podlé své dóstojnosti
jsi krásnym rúchem ozdoben.
A tak nebudeš podoben
k hrobu, jenž zbielen po vrchu,
a vnitř má škaredú mrchu.“

Kuóň radí

Kuóň, ten mluvieše svobodně
řka: „Mluví páv podobně,
neb to, králi, slušie na tě,
aby chodil v ryzém zlatě.
Nad to tobě pravi cele,
měj sě vždy rád vesele:
tanec, turnej, časté klánie,
suzuova krásné panny, panie,
ať sě tiem tvé srdce kojí,
když sě sjedú páni tvoji
připravie sě bohatě;
mnohý chce shořeti v zlatě,
táhnuc pod svými klejnoty.
Pak sě silně sběhnú roty.
Tu mnohý na tom potkání

108 a

letění sě neobrání -
a tak těže bude ztlačen.
Ty pro to nebud' rozpačen,
když sě tak rytiešsky sberú,
tepút sě i v tvář sě zderú,
křičec: „Reta! Reta!“ v hluku.
Ihned nejednoho ztlukú
opáčivše jej na ruby,
mnohemut vytepú zuby.
Tuť mnozí svú vuóli zdějí
v takém | rytieškém turnej. |
Svých srdec vuóli napasú,
ktož jsú koli při tom času.
Po tom ať tvé srdce stojí;
rytieštvie nechce pokoji.
Ihned potom bez meškánie,
kdežto stojie panny i panie,
bud' hotov býti na polí,
kdežto rytieš kolí.
Všady slyseti trubače;
mnohýt křičí na vazače,
aby mu dal dřevo v rúče,
sahá [kopie] i bez kotúče;
až sě strach dívati tomu,
ondeť třieská jako z hromu,
když silná búře z uoblaka,
kdež jest rytieštva zběř taká,
aby sě tomu okojil,
vždy rád veselé strojil.“

Kokot radí

Ihned tudiež podlé koně
kokot stáše sě kaboně
i mluvieše můdrě dosti
řka: „Já pravím tvé milosti,

108 b

- buď dobrativ svému lidu.
- ⁹¹⁰ Ale ktož pak nechce klidu
a tobě sě chce protiviti,
nikakž mu nedaj v tom trváti,
aniž daj pokoje sobě,
ažtě sě jeliž poddá tobě.
- ⁹¹⁵ Ohlásiž tak svú moc všady,
protivná města i hrady
pod svú moc aby přinutil,
ale nikakež aby nemůtil
těch, jenž jsú vždy v tvé [porobě].
- ⁹²⁰ Nad toť, králi, pravím tobě,
aby nikdy nespal mnoho,
vérněť tě vystříchám toho.
Bud' veždy bedliv nad sebú,
at zlý duch nevládne tebú.
- ⁹²⁵ Neb ktož jest tak diáblem lapen
a tiem hřiešným snem otrápen,
z hřiecha v hřiech jej diábel vodí, |
an nečije, kto, co jemu škodí.
Všudy v těle hřiechem hyne,
- ⁹³⁰ zatiem ten drahý čas mine;
ač jej tak marně ztratí,
však jeho věčně nenavrátí;
své hrozné škody nevidě,
ani sě za svú hanbu stydě.
- ⁹³⁵ Když taký bude probuzen,
tepruv zvie, že bude oblúzen,
pozná, že svá vuóle vzteklá
příemo jej vede do pekla.
Tiem snem nerod' nikdy spáti,
- ⁹⁴⁰ a rač na to snažně tbáti,
by sě v dobrých skutcích trudil,
ty, jenžto spie, k tomu zbudil
ctnými slovy i příklady,
jenž nemají dobré rady.

109a

⁹⁴⁵ Ktož jest tak těžce zablúdil,
radím, aby jej ubudil
a trestal [jej] věrně z toho
[kázní], jakž slušie na koho.“

Volek radí

Volek, ten z věrné sprostnosti
⁹⁵⁰ vece: „Pravi tvé milosti,
čehos sě dobrě uradil,
na to svú mysl usadil,
nechtě toho prominúti,
nedajž sebú nikakež hnúti,
⁹⁵⁵ ved' to vždy u věrné přiemosti.
Ale netvrd' sě ve zlosti,
by vedl zlé zamýšlenie,
tuť mé rady nikakž nenie.
Ale v dobrém skutku snažně
⁹⁶⁰ pracuj vždy i převážně;
nenechávaj pro zlé lidi,
neb Buóh tvé myšlenie vidí.
Najprvé zachovaj sobě
Boha, tot já radím tobě,
⁹⁶⁵ jenž prostú pravdu miluje.
Nadarmo ten usiluje,
ktož sě chce všem zachovati.
Tot sě nemóž nikakž státi:
neb sě zlým pravda nehodí,
⁹⁷⁰ dobrý | vždy rád pravdu plodí.
Nemiluj nikdy zlých lidí.
A ktož pravdu nenávidí,
zlými skutky jest obtiežen;
nebo zlých lidí nepřiezen
⁹⁷⁵ lepší jest než láska k sobě.
[Za pravdu toto pravím tobě.]“

109b

Hus pitomá radí

Hus pitomá znamenáše,
inhed podlé volka stáše,
mluvieč, jakž na ni slušalo
980 a říkuc: „Slyš mě také málo,
králi! Ač jest tobě píle,
projiežděj sě z kratochvíle,
ohleduje lúky i sady.
A v tom sě drž mé rady:
985 nejezd dále nežli míle,
vždy sě zasě k humnóm chýle
pro příhody nejednaké;
to měj na paměti také,
ať tebe někto nezchytí.
990 Také [když se zechce] napiti,
netrp pro srdečnú mdlobu,
vína flašku měj vždy s <sobú>,
když sě udá tak odjeti,
aby měl sě co napiti.“

Osel radí

995 Osel sě sprvu bránieše,
nikakž raditi nechtieše
řka: „Vlef každý, ktož zde stojí,
že já ani strýci moji
nikdy smy k tomu nezváni,
1000 kdež sě pilně radie páni.
Ihned nás poznají po uší
— pravduť pověděti muši —
jakožto blázny po řeči;
poznajíc, k takové věci
1005 nikdy nevolají v rady.
Protož což jest do mé rady?
Tak příemo jda, dojdeš k ráji,

Jáť nesu, cožt na mě zvalé,
břiemě velké nebo malé,
nic o to nestýšti sobě.

1010 Také, králi, pravím tobě,
tys vzal na se břiemě vážné,
trčbať v tom | paměti snažné.
Nehověj přeliš tělu
nesiž je s myslí veselú.
1015 Král i knieže, pán veliký,
biskup i prelat všeliký,
čím má na světě větčí čest,
tiem viece u větčí práci jest.
Každémuť pravím na krátce:
1020 zbožie, čest nenie bez práce.
Ale mnohý o to stojí,
v sboží, ve cti chtě pokoji,
ještě nemóž spolu trváti.
Protož nerod o to státi,
1025 by chtěl kdy svému životu
ve cti jsa i dáti lhótou:
nebot jest to nepodobné.
Nadto což jest tobě škodné,
což by tě mělo potkatí,
1030 by se uměl vystřiehati
[po] těch, jenž jsú napřed sešli.
Kak jsú množi v zlosti klesli,
dotud sú zlost za zlost kladli,
najposléze tak těžce padli,
1035 ve cti, v životě zhynuli,
potom pekla neminuli.
I dnes, kto tú cestú [chodí],
též se jemu to přihodí.
Tu cestu slušie minúti
1040 a na jinú sě dobrú hnúti,
kdežto lidé nepadají.
Tak příemo jda, dojdeš k ráji,

kdež jest bydlo bez překazy.
Toť já tobě, králi, razi.
1045 Na oslat to vědie všady,
žeť nikakež nejde tady,
kdež vidí klesajíc jiné:
ihned se s cesty vyvine.
Mnohý člověk též nečiní,
1050 vida, kdežto padli jiní,
ctí sě váží i spasenie,
tadyž jde na zatracenie.“

Holub radí

Inhed pak tiem pořadem
holub vece takým rádem:
„Králi, já pravím tobě,
1055 měj vždy | pamět při sobě,
aby nikdy v svéj náhlosti
nemstil, radímt tvé milosti.
Ač jest kto provinil
1060 a [co] nemúdrě učinil,
žeť sě zdá veliká vinna
a k náhléj pomstě přičina:
nadto měj vždy rozmyšlenie,
neb tu spravedlnosti nenie,
1065 kdež súdce v svém hněvu súdi.
Tadyť mnohé čert přelúdí,
žeť od spravedlnosti zblúdie,
v hněvich křivé, zle odsúdie.
Kdežto súdce jest hněvivý,
1070 ten často [vydá] súd křivý.
Hněv má v sobě tyto moci,
ktož se jemu dá přemoci,
žeť z múdrého bude blázen
čině nečest a nekázen.

110b

1075 Hněvem v svém rozumu lapen,
náhel, ke všej zlosti kvapen,
kohož náramný hněv pálí.
Rač to znamenati, králi,
jakož oheň dřievim světi,
1080 tak sě hněv řěči rozneti.
Mnohý pro přelišné řěci
z hněvu přijde k marnéj sěči.
Protož nic lepšeho nenie
proti hněvu než mlčenie:
1085 o kohož sě hněv pokusí,
mlče jej najdřiev udusí.
Tak čině s Boží pomocí,
hněvu odejmeš všecky moci.
Pak přída ku paměti zdravě,
1090 křivé rozeznáš i pravé,
bylo-li by sě proč hněvati.
Toť slušie pamatovati,
že tvój hněv těžce uškodí
a mnoho zlého přivodí,
1095 i od všelikého pána,
komuž moc nad lidmi dána.
Protož odolej vždy zlobě, |
maje tu pamět při sobě,
žeť Buóh milostivě činí:
1100 ne ihned mastí každé viny,
hově, trpě naše zlosti,
chtě nás vrátiti k milosti.
Takéž od nás chce Buóh mieti,
že mámy milostiví býti.
1105 Ještě, králi, pravím tobě,
jakž chceš milostiva k sobě
Boha mieti k každéj vině,
tak bud' milostiv chudině.
Radímt milosrdně sieti,
1110 neb též budeš žieti.

111a

Pravímť, králi, při mé vieře
v kteréž koli [měříš] mierě,
v túž mieru bude oddáno,
jakožt jest ve Čtení psáno.“

Svině radí

- 1115 Pak holub konec učini.
Potom sě dosta na svini,
pakliž vepře, jenž tu bieše.
Slyšte, kakoť ten mluvieše
řka: „Toť jest, králi, má rada,
1120 což koli tvé tělo žádá,
daj ve všem vóli životu,
netbaj nic na čistotu.
Ve smilstvě skutky šeredné
jednaj v noci jako ve dne.
1125 I nechceš-li mieti [zámutku],
v takovém nečistém skutku,
bude-liť jej kto viděti,
jedno se nerod styděti,
na hřiech ani hanbu tbaje,
1130 na stav manželský sě neptaje,
podlé zlé vuóle, žádosti
zmaš sě, ukálejě sě v zlosti.“
Tak mluvi svině prokletá
pořád slova nestydatá.
1135 Byloť by mrzko slyšeti,
protož o ni chci mlčeti.

Hrdlice radí |

Pak hrdlice bez odpory
vece takto z své pokory:
„Králi, pomni pilně toto,

111b

- 1140 že tebe Buóh povýšil proto
zde nad lidmi miesto sebe,
věž, žeť tomu chce od tebe,
aby plodil kázen i čest,
to vše, což jeho vuóle jest,
1145 duchovní v tom radu maje,
na Boží sě vuóli ptaje.
Dobrýt zlosti nenávidí:
měj v tom příklad dobrých lidí,
kak ti, jsúc v tomto životě,
1150 v rádu bydléc i v čistotě,
ve všem sě líbili Bohu.
Za jisté to řieci mohu,
trój stav nám jest zde ukázán;
ktož tiem [jedním] nenie svázán,
1155 [manželstvím], vdovstvím, čistotu,
nikakž k věčnému životu
ani k spasení má čáky.
Ktož jest koli člověk taký,
že tak bydlí bez zákona
1160 [a] v tom svój život dokoná,
ten bez zákona zahyne
a věčně pekla nemine.
Toť chci naučenie dáti,
rač v tom povolání státi.
1165 Jsi-li k manželskému rádu
povolán, měj v tom mū radu,
bydlíž, jakž ten zákon káže,
Boží vóli nad svú váže.
Bude-li to v Božím chtění,
1170 že tvój stav jinak promění,
budiž do smrti v čistotě,
víec netbaj jiného chotě,
všeho sě veselé vzdále,
v čistém vdovství Boha chvále.“

Zajéc

1175 Zajiec po svéj vázě plašě
také při tom sboru stáše
řka: „Králi, měj se na péči
a nestroj se k žádnéj sčeti,
ale ve všeliké pótce
1180 buď jakožto na poskocě.
Netbaj | oděnie ani meče,
nebť každý snázě uteče,
ktož sě braní nepřetěží,
nerovněť rychlejé běží.“

Vrána

1185 „Chceš-li sě budúcé škody
vystrieci i zlé příhody,
což tě má potkatí potom,
napřed rád přemietaj o tom.“
Tuto řec mluvieše vrána
1190 a řkúc, že: „Všeliká rána,
kteráž předvěděna bude,
vždy jie spieše člověk zbude
a někak sě snáz vyvine
a se zlú sě pótku mine,
1195 napřed zvěda, ne v ty doby.
Chceš-li ty zbýti chudoby,
takéť já radu dám k tomu.
Najprv buď opatren v domu,
v hospodářství i na poli;
1200 často sám přihlédaj k roli,
kak tvoji rataji voří.
Tak se tvého sbožie přisporí.
Vše opustě, těš sě tomu
a nejezd daleko z domu

112a

1205 a nadto do země jiné,
ať hospodářstvie nezhyne.
Ani sě ptaj kam za moře,
čakaj novin v svéj komoře.
Toť já, králi, radím tobě.“
1210 Tať sě rada slíbi kobě,
strace, vrabci i strnadu,
všickni chváléchu tu radu.

Beránek radí

Beránek pokorně, tiše
králi radi proti pyše
řka: „Měj srdece vždy pokorné
a všecky úmysly dvorné
aby z sebe pustil z kořen,
neb Buóh [pro něhož ty] stvořen,
tomu od počátku byla
1220 pýcha i vždy jest nemila.
Pro pýchu musil upasti
diábel do věčné propasti.
I dnes, ktož sě pýchú nadme,
tudiež | do pekla upadne,
1225 kdež jest pláč i bydlo straňné.
Tu jest pyšných bydlo zvláštne,
kdežto luciper jest jaty
pro pýchu věčně proklatý.
Ktož tak čertu v pýše slúží,
1230 tu k němu muší v túž núzi,
v biedu, v [smutek], v věčné hoře.
Protož daj srdece pokorč,
níže se v sobě, nehrdě,
pamatuje velmi tvrdě
1235 v srdeci pokorně a tiše
řec svého Pána Ježiše:

112b

Ktož sě niží, bude zvýšen,
a ponížen, ktož jest pyšen.
Ta předrahá jeho slova
1240 ať vždy jsú v tvém srdci nova.
Buóh jest milovník pokory
a na toť je <s>stúpil s hóry.
Mocný Buóh, ješto vše stvořil,
znamenaj, kaktž sě jest pokořil:
1245 učil nás a sám sě nižé,
jsa poslušen na smrt kříže,
slový učil i příklady.
Držmy se v tom jeho rady
pokornú myslí a čistú,
1250 tak pojdem po Jezukristu.“

Čáp

Čáp vece: „Králi, měj za to,
žet jest věrná rada tato:
beránek jest radil právě.
Ját [pak radím] o popravě.
1255 Ti, jestoť slovú poprávce,
a skutkem jsú zlí bezprávce.
Buď tobě najvice píle,
ať sě neděje násilé
od těch, jenž popravu mají.
1260 Tak sě na to pilně ptají,
by mohli omluvu mieti
tu, kdež by bylo co vzleti.
Nic sě k tomu neoblenie,
což jest v domu, vše vyplenie,
1265 nedopustie jeho zprávy, |
dokudž stává které krávy,
skladúce naň vinu křivú,
i obiléť vše vyživú.
A když všecko utratie,

113a

1270 tepruv jemu dědinu vrátie.
Tak věrný bude [oblúpen],
a zlý, ten bude vykúpen;
jsa ohavné smrti hoden,
všady v lidech jest svoboden.
1275 Ach, zlý poprávce, nehodný,
všem lidem, obci škodný!
Všaks vydán, aby zlé tupil,
ale sám aby nelúpil.
Snad tomu opak rozumieš!
1280 Ale pro malú věc umieš,
pro hus, kozu nebo krávu
křestiana dáš na popravu
s malú vinnú v ruce katu,
sám snad drže sto kop platu
moci, beze všeho práva!
1285 Nyniet sě pohřiechu stává,
že mnohý žije, dědiny
násilím držě, bez viny.
Kterak ten chce právě popravit?
1290 Za pravdu to chci praviti,
ktož ten jest, měl by sám správně
najvýš viseti ohavně.
Kak ten pravý súd učiní
ktož na sobě má též viny?
1295 Králi, drž sě mé rady;
dávaj takovým úřady,
ktož věrně umějí vlásti.
Nedaj vlkom ovec pásti,
neb to úřad nenie malý.
1300 Ktož jest pak v dobrém poznalý,
tomu rač popravy přeti,
ktož má Boha na paměti:
ať hubí žháře, morděře,
i ktož na silnici běře,
1305 jenž jsú v zlosti jedovatí,

ať pořád všecky utratí,
klije jakžto v hlavu hada.“
Taka by čápova rada. |

Kočka radí

113b

Kočka ihned mluví potom
a říká: „Přizří, králi, o tom,
jakž jest čáp věrně radil,
aby poprávce usadil
na zloděje i mordéře.
K tomuť jest třeba špehéře,
1815 ještě ostře v noci vidí,
nebť [jest obyčej zlých lidí],
[Žef] svú zlost nezjevně vedú,
po tmě vše než ve dne jedú;
neradíť zjevie své moci,
1820 kromě kdež mohú přemoci.
Protož ktož sě na to snaží,
musíť mieti tajnú stráži.
Zvěda, kde mají své stavby,
tak spieš nad nimi popraví.“

Tetřev radí

1825 Tetřev podlé svého rádu
také vyda králi radu
a říká: „Králi, tobě razi,
chceš-li býti bez překazy,
nebývajž tu, kdežtě jest lidno,
1830 ale vždy, kdež jest úklidno:
v skalí, v horách, ne u poli!
Tu budeš živ po své vóli,
prostřed lesov, ne na kraji,
tuť s tebe nedoptaji.“

Pes radi

1335 Jeden pes tu také bieše,
ten všech psów slovo mluvieše
a říká: „Králi, radím tobě,
měj své věrné vždy při sobě.
Najviec, kdež jsi pohostinu,
1340 ať se tvoji k tobě vinú,
jenž o tvé dobré pečují.
A cožkolivěk učijí,
úklad nebo který skutek,
proňž by tobě přišel smutek,
1345 svú to snažností uhradie,
tomuť dojiti nedadie.
A když spíš na svém pokoji,
ať jsú věrní stráž tvoji |
veždy tudiež vedlé tebe;
1350 tak budeš bezpečen sebe.
Takéť pravím tvé milosti,
vždy bud' pilen myslivosti,
ke všelikakému lovу
měj svú mysl vždy hotou.
1355 Honiž všeliká zvieřata
[na shon nebo na] tenata
Tak čině dle kratochvíle,
pozbudeš túzebné chvíle.“

114a

Pes dokona a sova počiná

Pak pes dokona svá slova.
Ihned po něm mluví sova
říká: „Chceš-li rád pokoj mieti,
kaž všady pokoj zavřeti,
zamysle počet nebo radu.
Od toho máš [sjezdy] s zadu,

1365 aby, dočekaje noci,
ukradl sě jim všem z uočí,
veždy sě od hluka dále
(s) svými zvláštnimi u mále
při takovém temném času.
1370 Tak poživeš svého kvasu,
když sě vešken svět uklidí,
prostranně beze všech lidí
v přěpití sděje svú voli.
Potom, což sě líbi koli,
1375 tu vše učiniš bez studu,
když lidé při tom nebudú.“
Sýcova i kalúsova,
těch všech biechu taká slova.

Liška radí

Liška podlé obyčeje
1380 jakžto sě pochlebník směje,
křičieše, hlediec z nice
vece: „Žádný královiče,
však js' ty, najvětčie hospoda,
pošel z králového řáda,
1385 překrásný, a máš předostí,
nad jinés poznaný v můdrosti,
aniž máš na sobě vady!
Protož cožt jest třeba rady,
by jim | sě tak chtěl poddati
1390 a jich rady poslúchatí?
Neb kniežata, mocní páni,
ježtoť jsú k radě vydání,
cožt nepodobného zvědie,
i v uočí pravdu povědie,
1395 uchopieť tě po své voli,
čehožt se uradie koli,

114b

chtieč, aby poslúchal rady.
A tys člověk bujný, mladý,
nerod sě tak zavázati,
1400 daj sě jim, což chtie, tázati,
a ty bud' živ k své libosti.
A k tomu máš nás menších dosti,
ježto, ač co na tě zvědie,
v uočí toho nepovědie.
1405 Ale cožt zvieme na jiné,
toť tvé milosti nemine;
kteréž koli budú věci
stalé v skutku nebo v řěči,
což my zvieme na tvém dvořě,
1410 tajnět povíeme v komoře.“
Kuna, vydra tovařiška
též mluviechu jako liška.

Luňák radí

Luňák, k tomu káně myšie,
ty králi na krátce přeslyše.
1415 Těch biechu taková slova
řkúc: „Bud tvá mysl vždy hotova
k rytieřství i k šlechetnosti.
A to počni z své mladosti
vysokú myslí a hrdě;
1420 a v tom úmysle stój tvrdě,
jeliž vstúpliš v mužská léta.
Tož sě zlepšíš, jako cketa
přijma obyčeje jiné,
nechajžt zbožie i čest zhyne,
1425 když zóstaneš při životě? —
Najposléze skonáš v téj psotě.“

Ježek radí

Ježek i to zvieče sysel
také bieše k tomu přišel
řka: „Což máš svých tvrzí všady, |
1430 tvrdá města, k tomu hrady,
dobudíž na ně za času,
aby měl dosti soli k masu,
vína, k tomu také chleba
— tohoť jest každému třeba —
1435 i rozličnú k tomu špiži,
neb když sě zima blíží,
již musíš o tom živ býti,
nebudeš všecky lzě dobyti.“

Veverek radí

Múdrý veverek, ač malý,
1440 královi těch slov pochvalí
řka: „Múdrát jest to řč jistě,
ktož chce rozuměti čistě.
Králi, poslúchaj té rady
a hromazd' sobě poklady.
1445 Mravence měj k příkladu,
kakot' ten, boje se hladu,
jsa přemalitkého těla,
těžké dielo snažně dělá.
Protož, králi, tobě pravi,
1450 dokudž jsi v síle a ve zdraví,
dobývaj pokladov' sobě.
Tot já věrně radím tobě,
jímžto tvá duše omladne,
a těch zloděj neukradne.
1455 Před moli jest bezpečný
ten nebeský poklad [věčný]“.

Špaček radí

Špaček rozumnými slovy
takto řka mluví královi:
„Pomni výsost svého stavu,
1460 že lidem vydán za hlavu,
nad lidmi moc tobě dána,
aby tě měli za pána
nad jiné v tomto životě.
Protož nebud [rád] v samotě,
1465 kdežtě sě zdá býti koli,
v domu nebo na poli,
aby vždy byl s mocnú rukú:
nikdy nebývaj bez hluku!
Atě sě tvé srdce kojí, |
1470 kdežto sě družina brojí,
kniežata, rytieři i páni
vokol [tebe] na vše strany,
v nichžto [měj] své všecky poklady,
jimiž města, tvrdé hrady
1475 přemóžeš, kady potiehneš;
tak cti i zbožie dobudeš.

Totož, králi, pravím také,
slyš rád řči všelikaké
v piesnech i v každém pravení,
nač sě které slovo miení.
Uč sě tak, aby rozuměl,
potom též praviti uměl.“

Rys radí

„Rysovét obyčeje mají,
vše v jednu stopu šlapají,
velmi jsú povolni sobě.
1485 Též já, králi, pravím tobě,
aby nepřešel nikoli.

Bud to k šturmú neb na polí,
tak jednaj, ať lidé tvoji
1450 každý na svém miestě stojí,
jakžto šikován v svéj rotě.
Když tak lid máš v té jednotě,
s rovným lidem jsa tak pilen,
nepřátelom budeš silen.
1455 Paklit běžie nepřatelé,
ty ihned nemeškaj déle
rychle sě po nich zdvihnutí,
zda by je mohl postihnuti,
a [to] kdež jest v čirém polí.
1500 Do lesa nehoň nikoli,
stíhaj jedno na tři skoky,
neb vieš, žež jest [les] široký.
V lese nebo v hustém [chvojí]
nevieš, kdežt nepřítel stojí,
1505 byť sě náhle nevyrazil
a tvého šiku nezkazil.
Protož drž sě v tom mé rady, |
aby škody nevzal tady.
Měj to také na paměti,
1510 tomuť slušie rozuměti,
aby z svého chtěnie
pilně dělal své spasenie.
Pustě marný všicku psotu,
chvátaj k věčnému životu,
1515 ještět výchni věrní spějí
věrū, [milostí], nadějí.
Těmi [třmi skoky] bez zlosti
dosiehneš Božie milosti.“

Papauch radí

Potad rys svých slov ukráti
1520 a papauch řěč uchvatí

116a

řka: „Toť jsú převěrná slova;
sčastný ten, ktož je zachová
v skutku, v [mysli], v svéj paměti.
Račiž, králi, rozuměti,
1525 že k Bohu nelze nikoli,
ktož chce zde mieti svú vóli.
Pravím to každému cele,
ktož zde má svú vóli v těle,
dokud živ jest v tomto zdraví,
1530 ten své časy marně ztráví
[a zde svú volí utratí],
takže sě jemu viec nenavrátí.
A když život skoná smrti,
budeš podán mezi čerty,
1535 jich vóli plniti muší,
jsa jim poddán s tělem i s duší.
Protož vzdaj Bohu vše chtěnie,
tak nalezneš své spasenie,
když ty zdáš svú vóli směle.
1540 Každému to pravi cele,
ktož by s Bohem býti žádal,
aby své vóle ostával
a [dal] ovšem vóli Bohu.
Zajisté to řieci mohu,
1545 aby měl naději [jistú],
[že tvú svatú vóli] čistú
Buóh jie chová a neutratí,
k tvé ji potřebě vrátí,
aby jie požíval věčně,
1550 v nebi kraluje bezpečně.“

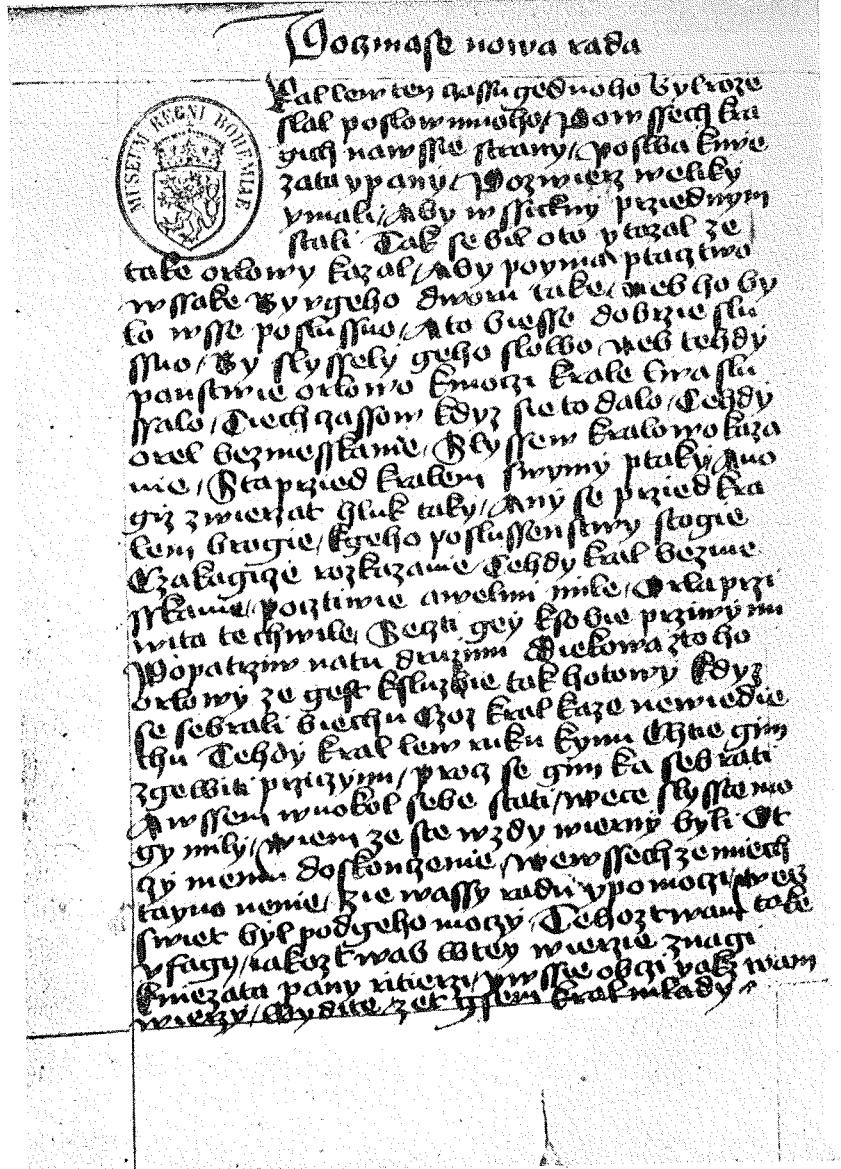
Opice radí

Potom všetečná opice
vece: „Žádný královiče,
oddaj svú vóli i chtěnie |

i za všelikaké uměnie
čáry i zlato dělati.
1555 O tot sluše pilně státi,
aby zvěděl chytré věci
a k tomu neznámé řeči
a všech jiných zemí hesla.
1560 Pokus sě i o všě řemesla,
netbjaj na to, ačť sě zkazí.
Tot já tobě, králi, razi,
neroď nic tbáti na to.
Ač všichni mají za to,
1565 že ty k tomu nerozumieš,
[protož měj ty za to, že vše umieš].
Nad to, což kto kdy učiní,
anebo kterak chodie jimi,
spatrě stříhy i všecky krojě,
1570 neměj nikakež pokoje,
ač téhož dobudeš sobě.
Tot já, králi, radím tobě.“

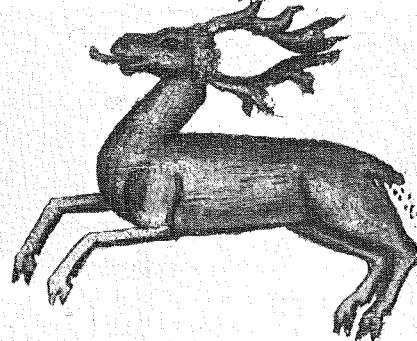
Skřivanec radi

Skřivanec jasně i vesele
vece: „Králi, pravím tobě cele,
1575 buď vždy myslí ustavičné,
neb žádnému nýnie sličné,
ktož tak svú myslí nevládne,
pro malú věc v žalost upadne,
pro ztrátu nebo rovnú škodu,
1580 aneb pro protivnú příhodu,
když jemu nenie vše po vóli;
ty toho nečiň nikoli.
Ráčiš-li přehověti,
chciť o tom wiec pověděti.
1585 Peklo, jakožto slýchámy,

Začátek „Nové rady“ z musejního rkp. II F 8, list 98b. (Velikost listu asi 15,5 × 20,5 cm, popsané plochy v ohrazeném asi 11 × 16,3 cm)

Valk se gyn vda zemzeti
Cepiss Emas a hody Sudu mide
Orne met za gret zapomenue
On mmet gret dieidny ostatnu
Gesluer by byl wieze busekal
Souda knal na knyu aby mlzal

Helen
Ihned Oelen podgrie kogn
Vila myly knali nestary slzy
Ker moresz grednar polozie
Dot tobie przedlestre starcie
Tule rae zlych mida nemilosat
Radymu mzdzi popravovat
Rad nesvierenym kym plodieni
Paprascdu tobie mieny smiegi
Medyq qmisi gyn nastrele
Ole s dobrymi odsotme a mile

to upříemo jest pod námi.
Tam vždy bez odpočinutie
trpiec hrozně sú mútie,
tu žádné nadje nenie,
1590 než pláč a zubom škŕipenie,
tma ústavná, věčné hoře.
Ale na nebi nahorę,
tam jest světo bez přestání,
v božství předivné kochánie,
1595 vždy jest tam den, nikdy noci,
žalost nemá žádné moci
ani který nedostatek, |
o němž mój jest smysl krátek.
Pro<než> praviti ukráci
1600 a k světu sě navráci,
jenž jest prostřed tú obú
nebo má peklo [pod] sebú
a pod nebem jest, jakž vědě.
O tom vám něco povědě.
1605 Svět jest toho založenie,
v ném nic ustavičného nenie,
tiť vědie, kterakť sě dědie,
ješto jeho vuóli plodie,
ktož bydlé v tomto životě,
1610 kak jest poddán mnohé psotě.
Ač kto kdy ščestie nabude,
dlúho v tom trvati nebude;
až sě kamosi ukradne,
nesčestie zase připadne.
1615 Svět jest v sobě pravá vojna,
řiedkoť v ném chvíle pokojná,
jasný čas, a potom mračný.
Ty proto nebud rozpačný,
by pro dešť, slotu nebo mrazy
1620 neb které světské přiekazy
chtěl smuten a truchel býti.

117a

Nelzě jest těch proměn zbýti
každému zde v tomto těle.
Protož měj sě vždy vesele,
1625 takež v noci, jako ve dne,
bud' ústavné myslí jedne.
Necháť sě svět jakž chce mění,
ty měj v svém srdečném chtění,
aby všelikú žádostí
1630 žádal nebeské radosti,
v světě naděje neklada.
Toť jest, králi, nás všech rada.“

Bobr radí

Bobr, zvieře něco hlúpé,
vždy se rád u vodě kúpe.
1635 Ten promluvi králi s kázni
a řka: „Vždy sě rád mej v lázni,
v teplé vanně sě kochaje,
všeho jiného netbaje.
Tak měj svój život vždy biele, |
1640 nad to čistotu v svém těle
zachovaj, ať sě nečerní
od smilství necné poškvryny.

117b

Poslúchaj, králi, mé rady,
stavěj sobě tvrze i hrady,
1645 vše dřievím a bez kamenie,
netbaj, ačť i pevno nenie,
a to v dole, bliz u vody.
Nevaž sobě nic té škody,
ač sě zruší a rozplyne:
1650 uděláš pak opět jiné.“

Vlaštovice radí

Vlaštovice vece k tomu:
„Chceš-li rád pevnému domu,
chciť svú radu k tomu dátí,
rač od dřievie nedělati,
1655 ani na bahně u vodě,
ač sě chceš vystřieci škodě,
ale na dobrém základu,
inaje můdrých lidí radu,
ještoť raditi umějí
1660 a k věčnosti rozumějí.
Dělaj tvrdé sklepy sobě,
ač chceš, aby trvalo tobě.“

Kolčava radí

Potom sě dosta kolčavě.
Ta dosti můdře rozprávě
a řkúc: „Pravím jistě, králi,
že častokrát lidé malí
u mnohých příhodách jsú platni:
úkladniť jsú i udatni;
čehož nepřemohú mocí,
1670 smysl mají ku pomoci,
že tomu vždy odolají,
častoť silné přemáhají.
Mnohýť poznán jest v chyrosti,
ač sě jest opozdíl rósti,
1675 ale má od přirozenie
múdrost, rozum i uměnie.
Protož slušie rozuměti,
kak kterého máš v čest mieti:
ne, jakž vidíš na postavě, |
1680 ale upatajě sě právě.
Jakž ctnost i moc zvieš do koho,
tak jej měj v čest podlé toho.“

118a

Slavík radí

Slavík ochotně a velmi mile
vece: „Králi, bud' vždy píle,
1685 aby měl zpěvavé ptáky,
k tomu misterné zpěváky,
maje v tom své utěšenie,
v rozličných hlasiech proměněnie,
kdež každý zvláště svůj notú
1690 rovná sě s druhým v jednotu.
Slyš také hlasy lahodné,
jimiž tvé srdce odmladne
i tvé všecko přirozenie,
nebt jest to zdraví prodlenie.
1695 Píšece, hudce, ty měj také,
[od strun stroje všelikteraké].
Tiem sě tvá hlava posíli,
maje taků kratochvíli
od výborných hudeb hlasu,
1700 najviev podletnieho času,
ještoť ožívá kořenie,
veselí sě vše stvořenie,
když již máj v rozličném kvietí
drazě vešken svět osvietí,
1705 již povětríe všady hladké,
v němž slyšíte pěnie sladké
ve dne, v noci i v svítání,
od ptáčkuov milé zpievanie
v lesě, v háji i na poli.
1710 V tom měj útěchu k svéj vóli.
Ale to čiň taků měrú,
aby Boha s pravú včrú
chválil vždy v jeho stvoření,
a také v tom utěšení,
1715 aby v tom netrval celé léto.
Rozuměj lépe řeči této,

měj tak kvasy kratochvilné,
ale což jest více pilné,
toho nezmeškávaj tady.“
1720 Stehlík pochváli té rady |
i rozliční ptáci malí,
každýť z nich těch slov pochváli.

118b

Velbloud radí

Velbloud, nejsa té postavy,
však velmi múdrú řeč pravi
řka: „[Přistav] své srdce k tomu,
kdež sě stala žalost komu,
chudéj vdově neb sirotku;
mají-li protivnú puótku,
že kto křivě sahá na ně,
měj nad nimi slitovánie.
1730 Nemóžeš-li hněd pomstitti,
slušiet s nimi žalostiti,
těš jě ochotně, mile.
Ktožkoli trpie násilé,
1735 neliknuj sě, di rád k tomu;
neb lépe jest jíti do domu,
kdežto pláči a kvieľé
nežli kdežto kvas jest a veselé.

Múdra slova jsú tak divna,
bláznom slyšeti tak protivna
též slunce soviemu zraku.
Ty nebývaj myslí takú,
ale slyš rád múdra slova,
přemietaj jě sobě znova,
1745 vždy přemietaj v svéj paměti,
aby mohl rozuměti.
Tak přijdú k úžitku tobě.

69

Také měj stud při sobě,
at sě vždy tvé srdce leká
1750 v smilství každého člověka,
aby v svejm srdci byl strašen,
od mrzkého hřiechu plašen.
Ale měj vždy mysl čistú
k svému Pánu Jezukristu,
1765 a styd sě jeho vice než lidí,
neb on všecka srdce vidí.
I tvé najmenšie myšlenie,
toť před Bohem tajno nenie.
Protož pravím, králi, jistě,
1780 měj sě ve všech činiech čistě,
v každú chvíli, v každém miestě,
tak budeš na pravé cestě,
ještět příemo vede v nebe.

Také nepřesahuj sebe,
1785 [slibuj] to, co móžeš dáti,
nerod sě obtěžovati
sliby ani prací kterú.
Vše, což činíš, čiň pod měru,
v skutciech, k tomu i v řeči,
1790 drž prostředek v každém věci:
vše vhod lépe nežli mnoho,
ktož chce, znamenaj toho.“

119a

Sýkora radí

Pak sě dosta na sýkoru,
ta mluvi králi s pokorú
1775 a řkúc: „Sbožie světa toho
tak má v sobě biedy mnoho,
čím jeho kto vice dobude,
tiem vice nebezpečen bude.

Jakož trnie, ostré hložie,
takež bode v světě zbožie,
1780 práci, nepokoj přivodí;
neb ktož ve cti, v sboží brodí,
ač kdy tělem odpocíne,
z srdce jemu těžkost nemine,
1785 ondeť pečeje a srdce krojí.
Ktož pilně po zboží stojí,
ten jeho dobývá tak snažně,
pracně, robotně, převážně,
dobuda drží je s péčí
1790 — at o tom ukráti řeči —,
ztratit s hroznú žalostí.
Protož pravím tvé milosti,
že všickni lakomci skúpi
jsú v svém rozumu tak hlúpi,
1795 mají v svém zboží naději,
jímž na věky neprospějí.
Ale dobrovolně chudí,
těch rozum nikdy neblúdí,
protivná škoda všeliká,
1800 jenž sě světu zdá veliká,
tať jim za vlas nýnie škodna.
Jich mysl tak svobodna,
žádným lakomstvem nejata,
ta drahá chudoba svatá!
1805 Ktôž sú tak skrovni v žádosti,
chudi jsúc, | mají předostti,
jsú bohati i bez zbožie,
bydléc u milosti Božie.
Přibývá-li zbožie komu,
1810 nepřikládaj srdce k tomu.“
Tak sýkora řeč skona.
Potom sě dosta na slona,

119b

Slon radí

jenž také stáše v tom řadu.
 Ten králi da takú radu
 1815 ſka: „Oſtríehaj ſnažně ſebe,
 nebt' jſú vſady vuókol tebe
 čertie lſtiví i násilní,
 tvého zatracenie pilní.
 Bez přeſtánie, ve dne v noci
 1820 hľedaj, by je mohl přemoci,
 v zpovědi maje ſkrúſenie.
 Tiem jím vše utěſenie
 rušíš i všecku radost,
 když sě nenavrátíš v hřiechy, v zlost.
 1825 Dávámť to věděti cele,
 tiem ſmútíſ nepřietelete,
 bydle v uſtavičné ctnosti.
 Toť já pravím tvé milosti.
 Máš-li v tom které přiekazy,
 1830 k tomu tobě takto razí:
 vezmi sobě poſilněnie
 s Ježíšova utěſenie,
 pomni na jeho krev drahú,
 moc otejmeſ ſvému vrahу.
 1835 [Pak sám nabudeš vše ſíly,
 pomniž na to, mój králi milý.]
 Proti čertu, světu, tělu,
 měj k Bohu naději celú.
 Což sám od ſebe nemóžeſ,
 1840 s Jezukriſtem vše přemóžeſ.
 Toť také ſluſtie věděti,
 aby pilen byl ſvých dětí,
 ať roſtú ve cti a v [kázni,
 nedaj jím bydliti bez] bázni.
 1845 Ktož na Buóh, na čeſt tbají,
 v tom tě věrně vystřichají;

neb cožt' obyknú z mládi,
 toť činie na starost rádi.
 Bydle s ſvatým, budeš ſvatý,
 1850 s proklatým, budeš proklatý.“

Noh radí

Noh, ten té řeči pochváli
 ſka: „Když jſú | děti mály,
 máš jich ovšem býti pileň,
 tak, jakž mocen i ſilen.
 1855 Když přemóžeſ [nepřítele],
 [tot] já tobě radím cele,
 nesmlúvaj sě s ním na poli,
 což praví, nevěř jemu nikoli,
 vždy jej nes do ſvého domu.
 1860 A nauč ſvé děti tomu,
 dávaje jim z toho vnadu,
 ať též umějí za mladu.
 Tak, králi, pravím tobě,
 zlatto vždy mievaj při ſobě.
 1865 Když bydlíſ na ſvém pokoji,
 ať ſe jím tvé ſrdce kojí,
 hledě na drahé poklady.“
 Toť konec nohovy rady.

Jednorožec radí

Když král slyšal řeči mnohé,
 1870 tehdy zvířeſ jednorohé
 také mluvi králi jasně
 ſka: „Měj sě vždy čistě i krásně
 v ſkutku, v myſli, v každém diele,
 zvláſtč cítotu na těle.

120a

1875 Toho drahého poklada
pilně chovaj, toť má rada.
Ktož panenstvie jednú zbude,
včeně jeho nenabude.
Protož mēj [se] v mysli vážně
1880 a strž své čistoty snažně,
neb ktož zde drží čistotu,
ten andělskému životu
rovná sě, ač má úsilé.
Ježíšovi jest jim píle,
1885 jenž svých neostává v núzi,
ktož jemu tak v čistotě slúži.
Toť také pravím za celo,
když chováš čistě své tělo,
mějž i mysl k tomu čistú,
1890 tak sě slíbíš Jezukristu.
Čistota v ráj nedovodí,
kteráž z srdce nepochodí.
Protož mēj čisté myšlenie
a to věz bez pochlebenie,
1895 že máš Ježíše při sobě.
Protož, králi, | pravím tobě,
hověj pilně hosti tomu,
neb jakž vynde z tvého domu
pro hřiech nebo zlé žadosti,
1900 tak máš ihned diábly hosti.
Tíf mocně v tvé srdce sédú
a z hřiechu v hřiech tě povedú,
nemajíce práva k tobě.
Protož růče přid' sám k sobě,
1905 aby pravému dědici,
Jezukristu královici,
dal přiebytek svého domu,
neb on sám má právo k tomu:
on tě stvořil, pro tě sstúpil
1910 a svú drahú krví vykúpil,

120b

ne v střiebře, ani v kterém zlatě,
ale hořce umřel za tě.
Což sě tehdy křivdy stane
Bohu, ktož se zapomene,
1915 po tak drahém vykúpení
dá svú duši k zatracení,
svú vólí, [mysl] proklatú
v ruce pekelnému katu!
Pomni, králi, na to pilně,
1920 aby ve cnosti stál silně,
nedada nad sebú moci
diáblu, neb nemóž přemoci,
ani v hřiech uvésti nikoli,
jedno ktož jemu sám povolí.
1925 Tohoť on mocně osiehne,
za sebú do pekla vtiehne.
Jehožto pekelné moci
strž sě každý ve dne v noci!"

Labuť radí

Labuť vece: „Radímť tobě,
1930 dokudž máš čas daný sobě,
pláčiž a kvěl na své hřiechy,
pustě všecky světské útěchy.
[Blažení] jsú, ktož zde lkají,
neb ti útěchy čekají.
1935 Smuten bud, dokudž si v těle,
aby pak umřel vesele:
nebo kto zde rád v světě kvasí,
ten mra hořké má časy.
Hled' svým rozomem, ktož ráčí,
1940 vše|ckoň nás ponutie k pláči.
Pohled' před se, kam sě stěžíš,
že přebystřě k smrti běžíš.

121a

Zajtra, dnes, v kterú hodinu,
nevieš, kdy časové minú,
1945 v žádný čas nejsi jist sebe;
[hotov-lis pak, otěž sebe].
Opatři sě také z zadu,
kaks ztrávil svá leta z mladu,
mnohým přešeredným dielem,
1950 kochajě sě v hřieších tělem,
chvíli krátě [v marném] kvasu.
Auvech, co jsi ztratil času,
ještět sě všeč nenavrátí,
protož máš čeho plakati!
1955 Zveda pak svój rozom zhuoru
k tomu nebeskému dvoru,
tam uzříš nebeského krále.
S ním jsú dobrí v jeho chvále.
Ktež jsú jemu živi byli
1960 a tento svět potupili,
tuť jsú, světi, mučedlníci,
apoštolé, zpovědníci,
panny i také vdovy.
Nelzé vypraviti slovy
1965 té radosti, ještět mají
ti, jenž sě v Bozě kochají.
Do toho svrchnieho města
jest jedna úzká cesta.
Ktož kříž vezma, s věrú čistú
1970 nese jej po Jezukristu,
zapra své vuóle i sebe,
ten tú cestú puójde v nebe.
Poněvadž tam jítí žádáš,
co den ode dne otkládáš?
1975 Rúče plač zde na své hřiechy,
tak duójdeš věčné útěchy.
Hled' také pod se do pekla
na líta zvieřata vzteklá,

na hrozné, potvořené čerty,
1980 kdež hřiešní žádají smrti,
ale smrt sě od nich dálí
a věčný jě oheň pálí.
Tu pláč jest a hoře věčné,
auvech, bydlo nebezpečné!
1985 Anebo v tom nejsmy jisti,
u milosti-li jsme, čili v nenávisti.
Nižádný nevie do sebe, |
pekla-li hoden jest, či nebe.
Protož máme sě lekatí
1990 a smilovanie čekati,
abychom zbyli plamene.
Leč má kto srdce kamenné,
tož by sě ku pláči nezbudil,
kto by to právě rozsúdil!
1995 Také, králi, pravím tobě,
opatř své svědomie v sobě,
velmi pilně, tot já razi.
Tu najdeš mnohé přiekazy,
v svědomí zapletenie divné,
2000 svému spasení protivné.
Uzříš sě sám tak vinného,
ne lap posud' jiného,
vida do sebe [tyto] viny.
Ščastný, ktož to záhe činí,
2005 poznaje, co [má] vnitř [vady],
že své hřiechy pláčem [shladí].
Když spatiš svú srdečnú schránu,
vezříš pak na pravú stranu,
jenž sě miení sčestie světa,
2010 žež bydlil svá všecka léta
v česti, v zdraví, maje zbožie,
dařen jsa z milosti Božie
láskú, ctí v světě nemalú,
a to vše pro Boží chválu:

2015 což jsi měl na světě prospěchu!
Tohos pak požíval v hřiechu,
plně v hřiechu své žádosti.
Protož máš těch přičin dosti,
pro kteréžto slušie plakati
2020 a snažně sě hřiechov káti.
Kdyžs již hleděl na pravici,
hlediž také na levici,
totiž na nešcestie světa,
ještět mnohá lidí střětā,
2025 lživý řečí zlé přívodě,
od zlých lidí mnoho škodě.
Nemoc v těle, ztráta v zboží,
toť jsú vše poslové Boží,
tak sě nám zde Buóh protiví,
2030 abychom jemu byli živi,
pústiec všecky zemské | žádosti
táhli k nebeské radosti:
protož přepúštie ty puótky.
A tys snad v tom nebyl krotký,
2035 nepřijímáš toho míle,
svú sě volí jinam chýle,
libost si měl v světské psotě?
Daj sě [vinen] v svéj slepotě,
žes neznal Božie milosti.
2040 Protož té i jiné zlosti
kaj sě a plač bez meškánie,
ať čas nemine pokánie.
Ktož ve slzách budú sieti,
ti mají v radosti žieti.
2045 Jižs slyšal dosti znamenie,
žet zde nenie utěšenie!
Ještět viec praviti budu
o hrozném budúcém súdu.
Když sám Ježiš, král všech ctností,
2050 příde súdit v svéj velebnosti,

122a

vuókol něho oheň zplane.
Tu dobrý i hřiešný stane
a uzífi jej oko všelikaké,
jenž jej ubádalo také.
2055 Ktož sě Ježišem styděli,
pokorně ho nepřijeli,
v hrózě jej budú slyšeti,
bud[et] sě jimi styděti,
Ježiš spravedlnosti tvrdé
2060 setře jich úmysly tvrdé.
Ten den hněvu i súženie,
den tesknosti i [búrenie],
hubenstva, hoře v temnosti,
den mhly, vichru i mračnosti,
2065 den hrozné trúby a jěku,
hoře hřiešnému člověku,
kdež nemá žádné pomoci,
nelzé zbýti Božie moci!
Běda, hřiešníče neščastný,
2070 když již tvoji hřieši vlastní
dolície toho, žes provinil,
a řkúc: „Ted smy! Tys nás činil!“
Ze všech skutkóv, každé věci
dáš počet, i z prázdné řeči!
2075 Tehdy v tom přehro|zném súdu
sotně svatí hoře zbudú,
o zlých pak i řeči nenie!
Auvech, hrozné rozlúčenie!
Slyš to, ktož jest v hřiešiech bez studu,
2080 kak dočekáš toho súdu,
když v tom posledním orteli
Buóh zlé od dobrých rozdělí
řka: „Podte, moji zvolení!“
a zlým: „Děte, zlořečení,
2085 af vás věčný oheň pálí,
neb ste mne v světě netbalí!“

122b

Tu pláč a zubóm škŕipenie,
věčné peklo bez skončenie,
až jest pomyslíti hroznó
2000 hriešných otdelenie ruózno!
,Děte!‘, ,Podte!‘ — tě dvě slově,
ktož má na paměti hotově,
ten nechá mnohého bludu,
boje se hrozného súdu,
205 kdež sotně probude svatý.
Slyš, křeštiane, hřiechem jatý,
ješto strojíš marné [kvasy]
a řka: ,Na ty dlúhé časy
až do poslednieho súdu
2100 na dluh já hřešiti budu!‘
A tak tiem úkorným smiechem
krmiš diábela v sobě hřiechem:
tak [v téj] naději ob ludné
zapomníš své smrti trudné,
2105 jenž jest hrozna a tak strašna
zlému křeštanu nesčastna,
neb jej vydá k zatracení!
Slyš, kto má uši k slyšení,
dělajž každý své spasenie,
2110 nebž zde našeho bydla nenie,
chvátajmež tam žádostí
k na|še budúcie radosťi,
skutky činiec u vieč čisté.
Pomoz, drahý Jezukriste,
2115 bychom věčné núzé zbyli
a s tebú v radosti byli.
Amen.

Skládano jest toto pravenie
tisíc let od narozenie
Pána Boha Jezukrista,
2120 v tom počtu, kdy psáchu tři sta

devadesát čtvrté léto,
stal sě konec řeči této.
Ktož tém knihám ména žádá,
věz, žeť slovú Nová rada.

2125 A tak této řeči konec,
jako bez vlasov bývá holec.

V sobotu před Květy před polednem
leta od narozenie Božého 1459 v Ledči.

123a

 Nová rada Smila Flašky z Pardubic je dochována ve třech rukopisech. Dva z nich (*A* a *B*), úplné, jsou chovány v Národním muzeu v Praze, třetí (*C*), zlomek obsahující radu orlovu, je uložen ve schwarzenberském archivu v Třeboni. Kromě toho některé části Nové rady zaznamenal Viktorin Kornel ze Všehrd v svém díle „O právích země české knihy devatery“.

Rukopis A. Papírový kodex (sign. II F 8) formátu 13,5 × 20 cm, psaný v Ledči v letech 1459—69 Janem Pinvičkou z Domažlic, jenž byl v té době v Ledči učitelem. Kodex patřil dříve Janu Zebererovi, později Jos. Krtičkovi z Jadenu. Obsahuje celkem 9 staročeských památek: českou rýmovanou kroniku t. zv. Dalimilovu, Novou radu (list 98b—123a), satirickou báseň Podkonie a žák, kroniku o Apollonovi, povídku o Walterovi a Griseldě, báseň o Tandarišovi, skládání O zlobivé ženě, dvojí letopisy a Sibylino proroctví. Nová rada tu vyplňuje 49 a půl strany po 26 až 30 řádcích. Text je psán veskrze. Písmo je celkem zřetelné, text je psán pečlivě, proto je jen málokde opravován. V několika případech jsou verše navzájem přeházeny. Jejich správný pořad je vyznačen červenými písmeny mezi řádky. Nadpis, závěr i uvedení jednotlivých rad jsou psány červeně. Pravopis rukopisu je důsledně sprěžkový. V textu byly později místy připsány háčky, nejvíce nad -z, ale v několika případech i nad jiná písmena. Interpunkce vyznačena není. Červené čárky mezi slovy, jež se tu a tam v rukopise vyskytují, označují sice někdy interpunkci, někdy však konce veršů. Je to úplně nahodilé, bez systému. Text je zřejmě opis; některá porušená místa podporují mínění, že je to opis z několikáte ruky. Opis NR byl pořízen r. 1459, jak je uvedeno na jeho konci.

Rukopis B. Papírový kodex (sign. II F 9), zvaný sborník Opatovický, formátu 14,5 × 20,2 cm. Kodex patřil kdysi Fr. Šafaříkovi v Opatovicích, později Benedettioví v Pardubických, r. 1832 jej získal V. Hanka. Obsahuje celkem 15 kusů (viz F. M. Bartoš, Soupis rukopisů Národního muzea v Praze, sv. 1, Praha 1926, č. 433). Z nich nejvýznamnější jsou: výňatky z Passionálu a ze Života Krista Pána a tři skladby poslední: Otec můdrý svému synu radí (Rada otce synov), Nová rada (list 156a—198a), Řeč dobrá, ještě se s vínem sváříše voda (Svář vody s vínem). Nová rada vyplňuje 84 stran, list 156a—198a, každý verš je psán na zvláštním řádku. V čele jednotlivých rad jsou obrázky zvířat. Jednotlivé rady nejsou uvedeny nadpisem jako v rukopise *A*, nýbrž pod obrázkem, tedy před radou, je uvedeno jméno zvířete (v několika případech je jméno zvířete po straně). Text je psán

pravopisem spřežkovým, jen několikrát je -š- psáno -ſ-. Proti textu rukopisu *A* podává tento rukopis text Nové rady značně změněný. Je zřejmé, že jde o opis (z 15. stol.), do něhož si opisovač značně přidával. Poznamenat vásli slúší, že přídavky opisovačovy jsou celkem mechanické, takže vlastní jádro textu dobře vystupuje do popředí.

Rukopis C, t. xv. zlomek třeboňský. Je to jen rada orlova, našeho vydání v. 85—372 (vynecháný verš 341—354). Text tento je obsažen v jednom z konvolutů rukopisů, jež patřily Oldřichu Křížovi z Telče a nyní jsou uloženy ve schwarzenberském archivu v Třeboni (sign. A 18). Zlomek Nové rady je psán na složce papíru spočívající se staročeským románem o tyrkiském králi Apollonovi (list 319a—326b); zaujímá tři strany, 327a—328a, celkem 137 řádek. Zlomek je na přídešti konvolutu vyznačen slovy: item epistola in bohemico de aquila et rege. Pravopis zlomku je spřežkový. Text zlomku se shoduje s textem rukopisu *A*, na některých místech s textem rukopisu *B*. Z podrobného rozboru textu plynne, že zlomek třeboňský není přímo závislý na některém z obou uvedených rukopisů (srovnej o tom můj článek: Třeboňský zlomek Nové rady, LF 71, 1947, str. 94—105; tam je také celý zlomek otiskněn).

Některé části Nové rady vsunul Viktorin Kornel ze Všebrd do deváté knihy svého díla: O právici země české knihy devatery. Devátá kniha je uvedena přímo citátem z Nové rady (v. 755—760). Všebrd pak na něj navazuje: To jeden z prvních někdy a v zemi české předních pánon v svých knihách, kteříž tak při dskách jako při sudu zemském běžie, k věčné pameti a napomenutí budúcích lidí a obyvatelov země České napsal jest (citováno z vydání H. Jirečka, Praha 1874, str. 409). Dále pak Všebrd cituje v. 715 až 736, 647—658, 661—692 a 459—478. Pokud se text Všebrdem citovaný nějak liší od některého z rukopisů, jsou odchylky zaznamenány níže v poznámkách k jednotlivým veršům.

*

Nová rada byla po prvé vydána ve Výboru z literatury české (I. díl, Praha 1845, sloupec 849—910), a to z rukopisu *B*. Protože rukopis *B* má text poměrně nejvíce porušený, nedávající na některých místech smysl, není toto vydání ani aspoň přibližným obrazem Nové rady, jak vyšla z pera Smilova.

Po druhé vydal Novou radu Jan Gebauer (Památky staré literatury české, č. 1, Praha 1876), a to s paralelním textem netranskribovaným a přepsaným. Gebauerovo vydání je pořízeno v základě z rukopisu *A*. Rukopis *B* a Všebrdových citáttů (Vš.) užil Gebauer jako srovnávacího materiálu, s jehož pomocí text Nové rady rekonstruoval, a to tam, kde text rukopisu *A* je zřejmě porušen nebo kde je neúplný. Přitom se řídil témito dvěma zásadami: 1. kde je v rukopise *A* smysl nebo verš zřejmě porušen a naproti tomu je v rukopise *B* nebo v citátech Všebrdových správnější, přijal toto lepší znění Gebauer do transkribovaného textu a označil je kursivou i poznámkou; 2. kde nebylo možno porušený text opravit ani s pomocí *B*, ani

s pomocí Všebrdových citáttů, nechal Gebauer v zásadě znění rukopisu *A*, jen na několika místech text přímo opravil, ovšem s náležitým upozorněním v poznámkách. V poznámkách také Gebauer zaznamenal nejdůležitější varianta rukopisu *B*.

Do nové čestiny „přebásnil“ Novou radu František Vrba (s doslovem Karla Poláka vydala v červnu 1940 Družstevní práce v Praze). Pro poznání Nové rady jako staročeské památky nemá toto Vrbovo vydání ceny. Jeho záměr byl však také v podstatě jiný, než seznamovat se starým českým písemnictvím. Pod růškou edice Nové rady tu byly otiskeny verše, jež byly sovta mohly v době rostoucího kulturního tlaku okupantů spatřit světlo světa.

Německý překlad Nové rady (podle textu otisklého ve Výboru z literatury české) pořídil Josef Wenzig (Der neue Rath des Herrn Smil von Pardubitz... bearbeitet von Joseph Wenzig, Leipzig 1855).

V přítomném vydání se držím zhruba zásad Gebauerových. Odchylují se od nich jen v několika podrobnostech. Především pracují více s rukopisem *A* a jeho text přijímám na těch místech, kde je smysl neporušený, i když znění rukopisu *B* se zdá lepší. Znění rukopisu *B* přijímám jen v případech opravdu nejnuttnejších. Varianty rukopisu *B* otiskují v poznámkách proti Gebauerovi v míře daleko větší. Zaznamenávám v zásadě všechny varianty, jež mají význam pro studium vývoje textu. — Pokud jde o zásady přepisu, držím se co nejvíce rukopisu. Každou odchylku zaznamenávám v poznámkách. Ty části textu, které jsou přejaty z jiného rukopisu než z *A*, jsou v hranatých závorkách []. Vysvětlení je podáno v poznámkách textových. Doplňky v textu, neopřené o žádný rukopis, jsou v závorkách < >.

*

Plním jen svou povinnost, když dělají všem, kdo mi při mé práci pomáhal. Bez ochoty správy knihovny Národního muzea a bez obětavosti p. V. Hadače, přednosti schwarzenberského archivu v Třeboni, by má práce byla sotva možná. Redaktorům této sbírky jsem vděčen za posouzení rukopisů, ſ. M. rektoru Masarykovy univerzity v Brně prof. Fr. Trávníčkovi za pokyny, týkající se celkové úpravy vydání i některých jednotlivostí, p. doc. A. Škarkovi pak za mnoho cenných rad. P. prof. V. Váženmu jsem vděčen za pomoc při práci i při čtení korektur. Syndikát českých spisovatelů mi velmi pomohl tím, že doporučil ministerstvu školství, věd a umění mou žádost o podporu. Jen s touto podporou jsem mohl zajet do Třeboně a sbírat materiál.

B má tento nadpis: Potom se počiná Nová rada, ještě pan Smil Flaška ji skládal. Mnoho v ně rozumného uslyšíte; kdož toto čisti budú, toť zvie, coť radí. — 6 všickni A] všichni B — 7 B : Tak se byl tomu svými utázel — 8 B : ...orlovi před se jít kázal — 11 B : Nebo jeho všechno bieše poslušno — v. 15. B vynechán, ale 16. rozšířen ve dva: bieše těch časov, když se toto dálo, nebo toto krále lva rozkázanie dalo — 17 B : Tehda knieže ore!... — 18 královo A] svého krále B — 22 B : k jeho poslušenství a k rozkázání se strojí — 23 B : čekajíc všichni jeho rozkázanie — 24 král A] král lev B — 35 v A je jen ka, zajisté nedopatřením písavovým; B : kázal — 41 žež Zie A ; B : žeť s vaši radu i s pomocí — 46 B : vám vši obci, jakož dobré věři — 50 B : k rádu zemskému a k pokoji — 56 některá rád B] rád A — 62 B : leč buď tomu úmysl nějaký — 65 Viemet, že B] Vérně že A — 73 B : kdož praví, toho se ptáti — 30 B : Prot(!) své řeči ukraci — 82 B : řka: „Radiž mi, mojí milý příteli — 86 s kázní A] s kázáním B — 89 ještět Gieftot A — 91 mužej muozie A — v. 93 až 100 v B nejsou — 98 nebudě A] nebuděs (!) C — 100 raditři radi A — 102 C : však rád, což rozumí, povím; — 103 B : nejlepšieho tvého ctného, C : nejlepšieho tvému ctnému — 112 C : a radil to, co by každý chválil — 113 B : Orel toho... — 114 B : i jě sě směle mluviti — za v. 115 v B je obrázek orlice —

V. 123 odmluvití B] odmluviti A] (v C přepsáno otmluviti v otmluvití) — 130 všeſ wſſie A — 131 toho i A] koho nebo B, vzieti A, B] ujeti C — 135 včený život B, C] život A — 146 A : frdcé (nad-e- červený háček) — 155 v Boží] wbozie A — 156 všeſ wſſie A, B : všechnot se jeho stvoření boji — 159 bydle vždy A, B] bydlit veždy C — 167 B : a jsíuce v některaké strasti; C: ač sú v nejednaké strasti — 168 žasajice se A] bojice se věčné B, žesajice s̄ C — 173 stvořenie A, C] kořenie B — 174 B : nikdy bezpečen smrti nemie — 191 B : náhle měj milost k tomu; nemá-li A] nemají C — 199 B : buď starý, nebud malé robě — 206 B : jestližet tě pak kdo jeho zprostí — 212 druhci A] družci B, C, — 213 B : když se nadějí od koho přízeň — 214 B : velmi milují toho v Boží bázni — 218 Slovoſ flowa A, B — 231 osvítel A, C] rozsvítel B — 238 B : ještě Adam byl s Evou potratil —, 246 bolestné B] bolestně A, bolestivé C, v textu dávám přednost znění B, jež smyslem lépe vyhovuje — 247 B : krvavé od vrchu až do pat; C: krvavé ot vrchu do pat — 250 B : ten umíráje naši smrt umořil; C: ten mra naši smrt umořil — 263 jenž v něm jest A] v němžto jest B, v němž C — 265 zbudí A] vzbuzuje B, C — v. 268 v A není, do textu přejat z C a B — 274 B : kdož jie slúži, po nie túži — 276 hořej horzie A — 278 B : čiež srdce Pán Ježiš zatrudí — v. 280 a 281 staženy v A v jeden, čimž je smysl místa

porušen; text doplněn z C — 284 B : o nicž žádný toho nevypravil — 285 B : kdož o téj milosti bez cíle zpomane — 286 B : srdce jeho u milosti zplane — 287 B : když o drahém jeho umučení — v. 292 v A není, doplněn z B — 298 dieťel dieđe A, B : chudý, starý, nebo mladé dieťe — 300 daru přemnoho A, C] darov přeliš mnoho B — 304 v C vynechán — 315 umučenie A, C] umučenie tvrdého B — 316 aby brali C] Aby krali A ; B: tiem posilněním zbavil nás zlého — 317 C: svým duchem, tiem pokrmem; B: všem duším tiemu pokrmem — 321 nikdy neubude C] neubude A — místo v. 321 až 325 jsou v B jen tři verše tohoto znění: Žet jím toho milý Hospodin přál, / k tomu jím svá milost rozdal, / studnicí jeho milosti beze lsti — 326 jeho A] z jeho B; C: kdož ji pie ve ctnosti (podle Gebauera je pie omylem místo nepie, A a B se pak vyhnuly chybě opisem; z toho lze soudit, že i předlohy A a B byly již porušeny) — 338 B: Sám k tomu také doobud sobě — 339 B : ...kralovánie ctného — 340 B: v němžto nenie nikdýž nic zlého — v. 341 až 354 v C nejsou. To uvádí Čapek (Vznik a funkce NR, str. 63) na podporu své these, že Nová rada byla složená ve dvou redakcích a že zlomek třeboňský je zbytek redakce první. Po obřáhlé chvále zbožného života je prý nepatrný celek 14 veršů, obsahující stručnou radu proti lakomství, dodatečným přístavkem, jenž aktualizuje spor krále Václava IV. s rodem Smilovým o Pardubice a Starou. — 346 B: nebo přileží ohyzda na toho krále — 356 Vystříhaj sě A, B] Vystříhám sě C — 363 omluvati] umluviti A (v textu opraveno podle B a C); B: Netřebat se omluvati, příteli mój — 364 věrně A] věčně C; B: chcit děkovati, podlé mne stój — 365 B: ctný orle, chcit děkovati věčně — 366 B: věz to na mě vždy bezpečně — 370 B: služebníky své rozmnožil — 372 B: Tak král lev orlovi ten den děkova.

V. 373 levhartovi A] sluze levhartovi B — 375 B: nebos ty první z mé rady dobrý — 376 tebút] Tebuď A — 384 jestiľ giefti A; B: Protož mät jest sprostná rada — 387 B: cožs rozkázal z té milosti — 388 B: Buóh včený z své velebnosti — 389 B: tent jest tobé pójčil některú chvíli — 391 B: jenžt jest jeho výkúpil krví draze — 392 B: Puójdeš-li s ním k němu, tobé blaze — v. 393 a 394 v A nejsou, v textu doplněny z B — 397 v A poslední dvě slova přehozena — 398 v A je vynecháné prázdné místo pro první slovo, pak následuje: neb krásnému městu; B: k četu neb k rajskému městu; do textu přejímám shodně s Gebauerem rekonstrukci s pomocí B — 404 B: maje tu radost nad se nemálu — 407 B: Viz pak, pójdeš-li... — 411 zatracenie] zatracenú A; B: pro jich zatracenie a sví příčinu — 414 B: af by dobrý příklad brali — 415 B: lidé twoji, na tvé skutky zřieče; A: ...na své skutky..., v textu rekonstruováno s pomocí B — 416 B: To měj na paměti najviecje — 419 velikého A] dlúhého B — 421 pilen A] píle B; původnější je snad čtení B: bud...píle (přechodník), opisovač rukopisu A však této přechodníkové vazbě nerozuměl — 425 B: u poníženie srdce svého skrúšeného — 426 B: nemějž tehdaž myšlenie jiného — 427 B: svítěz nad svým hřešným tělem — 428 B: k tomu nad zlým diáblem nepřitelem — 431 svořenie] stworzenie A — v. 433 a 434 v B

ynechány — 449 netrp *A*] nepřijímaj *B* — 450 *B*: chceš-li zbytí mnoho náze — 451 *B*: Pakli koho poznás ve ctnosti — 452 *B*: žeť věrně radi tvéj milosti — 453 *B*: což usty mluví, toť srdcem míní — 454 pro nic proníz *A* — 458 *B*: rač jím činiti nad jiné čest — v. 459 až 478 uvádí Všechno v 1. kapitole 9. knihy Knih devaterých. Cituji z vydání H. Jiřečka, Praha 1874, str. 408 sl.; toto místo je na str. 411 — 463 vše] wifie *A* — 466 mého *A*] tvého *B*, *Vš* — 469 *B*:jenž takto pokutně zlost plodi — 470 *B*: k tomu všechnu zemi k zlemu přivodi — 476 *B*: at na tě chudina viny nekladú — 479 *B*: ...poznati jest — 480 *B*: kterakú jemu chválu dátí i čest — 483 rozbrojenie *B*] rozbrojenie *A* — 486 *A*: široké a úzké rady; *B*: široký kraj a úzké k tomu rady; znění *A* nedává smysl, text rekonstruován s pomocí *B* — 489 *B*: aby jě vinul v plnú svú radu — 496 ho-dieť] Bodiet *A* (první písmeno přepsáno) — 500 *B*: budeš kralovat vždy pokojně — 512 *B* ...stuol pocítiti — 515 *B*: bydl ochotně s svú družinu — 518 k tomu *B*] komu *A* — 521 *B*: daj každému ctnému odpověď celu — 522 *B*: at každý od tebe pojde s tváří veselú — 523 *B*: aby každý z nich mile děkoval — 524 zachoval žaloval *A*; do textu přijato z *B*, kde celý verš zní: což slíbíš komu, aby to zachoval — 531 přisahál prizfahu *A*; *B*: vždy jistější nežli kdy přisahá — 532 *B*: kupec a svú ruku vlastní ztahá — v. 531 a 532 jsou v *A* zřejmě porušeny (porušen rýml), ale dávají smysl: jistější než když přisahá / kupec svú ruku ztahá, text *B* zachovává však jistě čtení původnější, ovšem odstraní-li se zřejmě přídavky písavovky.

V. 539 najbliže *B*] naiblíše *A* — 542 raditi *B*] radidi *A* — 545 *A*: Yge mluwiti...; do textu přijato z *B*, kde celý verš zní: I jě sě mluviti tudiež směle — 549 *B*: požívati dobré z mládi rady — 560 *B*: nebo toto jinak proměnie — v. 567 a 568 v *A* nejsou, do textu přijaty z *B*, nutná potřeba jich však není (*Gb*) — 571 *B*: tiem rozmnioží svú moc spoře.

V. 575 *A*: Právo tačest jest na myslí; čtení *A* a *B* se v základu liší, obě dávají smysl, zdá se však, že čtení *B* je původnější; proto je také shodně s Gebauerem přijato do textu — 576 *B*: nebo na to jsme v hromadu přišli — 585 vždy *A*] jedno *B* (*Gb*. přijímá do textu z důvodů metrických).

V. 599 *B*: král řka: „Ty milý, šlechetný hosti (Gebauer přijímá „Ty“) — 604 mně *A* — v. 613 v *A* není, do textu přijat z *B* — v. 613 až 616; v *A* je celé místo pokaženo; toto čtyrverší tam zní: dvě uši má pro slyšení / a jazyk pro mluvenie / a jediná ústa k tomu, / aby právě rozuměl tomu. Je patrné, že za původní první verš tohoto čtyrverší, dochovaný jen v *B*, je dosazena verš: a jazyk má pro mluvenie, jen aby verš: dvě uši má pro slyšenie měl rýmujićí se protějšek. Tím je porušen smysl celého místa. Proto dáváme přednost čtení rukopisu *B* (shodně s Gebauerem). — 619 *B*: Nechajíť kto chce jiný břečí — 620 *B*: protož ty mlč, znamenaj řeči — v. 637 až 568 cituje Všechno (v Jirečkově vydání na str. 409) — 641 *A*: po zlém odsúzenie ztrátě; *B*: po zlé odsúzenie straně; *Vš*: po zle odsúzené ztrátě — 645 *A*: právem všelikým, súdy;

B: právem, k tomu velikými súdy; *Vš*: právem i všelikými súdy; do textu dávám *všelikými* podle *Vš* a celý verš rekonstruji s pomocí *B*, čímž čtení *A* považuji za chybu (shodně s Gebauerem) — 646 *B*: Mnohým srdce těče blúdi; v súdě *A*] súdce *Vš* — 656 lidí *A*] chudinku *B*, obec (zemskú) *Vš* — v. 661 až 692 cituje Všechno (v Jirečkově vydání na stránce 410) — 667 *A*: bojí — nedává smysl, do textu přijato *kój* z *B*, kde celý verš zní: kdež se súdce tomu daru koji; *Vš*: kdež se súdce dary koji — 668 *B*: mnohokrát křivda (tak *Vš*) jinému ostoji — 670 dckyl dčzky *A* (háček nad -c- přidělan červeným inkoustem) — 673 *B*: žeť pravčí ke všemu zastieni — 674 právo *A*, *B*] pravdu *Vš* — 675 mračí *B*, *Vš*] ráčí *A* — 682 v úradě *B*, *Vš*] v radě *A*; celková souvislost ukazuje, že čtení *B* je správnější — 696 *A*: Tak...; do textu přijato z *B*: Pak vezítev na jinde král dále —

V. 710 mimo *B*] mino *A* — 712 *B*: Pakli mě toho ráčíš požíti — v. 715 až 736 cituje Všechno (v Jirečkově vydání na str. 409) — 717 *B*: ve dskách zmatené příčiny; *Vš*: Ve dskách zmetené příčiny; pro správnost čtení *A* svědčí dle Gebauera smysl — 721 mi *B*] mu *A*, mně *Vš* — 731 vždyť Wdyt *A* — 734 schukli *A*, *Vš*] shukli *B* — 737 *B*: Miluj tyto proto, ještě tak beru — 739 jel gey *A* — 742 *B*: když vezměs, nechají každý křiči.

V. 755 až 760 cituje Všechno (ve vydání Jirečkově na str. 408) — 755 *B*: Paklít budú široci roci — 757 panského *A*, *B*] zemského *Vš* — 766 vše *B*] wifie *A* — 767 schytím *B*] schytym *A* — v. 768 v *A* není, do textu doplněn z *B*.

V. 801 *B*: nebude ten v pokoji trávi — 809 neumie *B*] nemnie *A* — 810 u] uo *A*, vo *B* — v. 815 a 816 mají v *B* docela jiný smysl: Ktož ctného stavu dobude, blázem jest, ač jeho zbudē. Gebauer v transkribovaném textu dal přednost čtení *B* — 827 Nad zlým] Nad zlini *A* — v. 833 a 834 v *A* nejsou, do textu doplněny z *B*.

V. 843 *B*: aby vždy rozeznaný mohl být — 844 a tvojil attwogi *A*; *B*: kdež ty a tvoji poddaní mohl jít — 858 *B*: a tak budeš hned tomu podoben.

V. 864 v *B* není, ale je za něj před v. 863 jiný: odievaj se vždy bohatě — 875 na tom *B*] nad tom *A* — 880 tepú sě *A*] tepúc se *B*, Gebauer přijímá do transkribovaného textu čtení *B* — 898 *A*: Saha k boku u bez kotucze; *B*: Saha kopie bez toho kotucze, shodně s Gebauerem rekonstruují smysl verše s pomocí čtení *B* — v. 901 a 902 v *B* nejsou.

V nadpisem má *A*: Kokolt radij — 915 Ohlásiž Ohlaſiſz *A*, Ohlaſyſ B — 918 *B*: toho pro nic nepominoval — 919 v tvéj porobě *B*] v tvé prosbě *A*, do textu přijato shodně s Gebauerem čtení *B* — 923 *B*: Nerod bydliti leniv s sebú — 947 *B*: k tomu treskali jej z toho; jejl gie *A*, text rekonstruován s pomocí *B* — 948 kázní *B*] kazdi *A*, do textu přijato čtení *B*.

V. 960 pracuj *A*] pracně *B* — v. 976 v *A* není, do textu přijat z *B*.

V. 977 znamenáše] znamenaffie *A*, známá naše *B* — 982 projedežděj sě *A*] projezditi se *B* — 983 *B*: ohleduj, králi, lúky, sady — 990 *A*: Take przieschni napyti. Gebauer považuje slovo *przieschni* za chybu, z níž není

patrnou, co by mělo na tom místě být. Domnívá se, že v něm vězí i slovo *žiezm*, jež má *B* v příštím verši navíc. Do textu přijato (shodně s *Gebauerem*) čtení *B*.

V. 1031 po těch *B*] v těch *A* — 1037 chodí *B*] chodie *A* — 1052 *B*: po nich pójde na zatracenie.

V. 1053 a 1054 v *B* nejsou. Pod obrázkem holuba v *B* nápis: *Tuto holubk radí králi*. — 1060 a col ač *A*; *B*: nebo kdy co nemůdře učnil — 1070 vydá *B*] vidí *A* — 1077 náramný *B*] naranny *A* — 1080 *B*: tak se řeč hněvem rozsvítí (*Gebauer* přijímá do své úpravy) — 1099 žel *B*] Ziet *A* — 1101 *B*: hoví, trpí naša zlosti — 1112 celý verš převzat z *B*, v *A* zkomolen takto: Wkterez koli smiere (přetrženo červeně) mycerie.

Pod obrázkem vepře je v *B* nápis: *Svině ohyzdná* — 1125 mieti zámutku mieti zámutku *A*, jmeti toho zámutku *B* — 1132 ukálejě sé v zlosti] vzkálej své zlosti *B*.

V. 1137 a 1138 v *B* nejsou — v. 1147 je v *B* vynechán, ale místo něho je za dalším veršem přidán jiný: neboť každého srdce Buóh vidi — 1154 jedním *B*] jedním *B* — 1155 manželstvím *B*] manželským *A* — 1160 a v tom *B*] v tom *A*, přijato do textu shodně s *Gebauerem* — 1165 k manželskému] k manženskému *A* — 1172 *B*: vice neptaje jiné chotě.

V. 1176 stáše] itafie *A*.

V. 1193 *B*: také ji snažně vymyje — 1202 *B*: kterak se tvé sbožie spoří — 1203 Všel wſſie *A* — 1210 *B*: Ta se rada slíbi tobě i kobě.

V. 1218 *A*: neb buoh od pichi ftworzen — zkomoleno, do textu přijato znění *B* — 1219 tomu] k tomu *A*; *B*: kterému jest od počátku byla nemila — 1220 *B*: pýcha vždy jest ohyzdna byla — 1226 zvláštně zvláštne *A*, wlastne *B* — 1231 v smutek *B*] v smutku *A* — 1238 *B*: a povýšený bude ponízen — 1241 jest milovník *A*] jest miloval *B* — 1242 je] gie *A* — 1243 vše] wſſie *A* — 1246 poslušen *A*] povýšen *B* — 1250 *B*: tak pojedeme spolu k Jezukristu.

V. 1252 tato *B*] toto *A* — 1254 *A*: Ját jsem mluvil o popravě; do textu přijato znění *B*, protože znění *A* nedává smysl — 1255 a 1256 *B*: Nebo tito, ještě slovú poprávce, / pak skutkem slovú bezprávce — 1267 *A*: ...krizi neb lziwu (neb červené podtrženo); v *B* neb lživú není — 1271 oblúpen *B*] oblúlen *A* — 1282 křestiana dás *A*] člověka vydáš *B* — 1283 *B*: kék se sám dás v ruce katu — 1287 *B*: žel mnohý jiného dědiny; žel Zie *A* — 1288 *B*: násilím drží a bez jeho viny — 1304 *B*: také kdo na cestách z nich běče.

V. 1316 a 1317 v *A* zkomoleny v jeden, do textu přijato znění *B* — 1320 *B*: když jednokoho mohú přemoci.

V. 1334 nedoptají *A*] říedko doprají.

V. 1336 mluviešel mluwiesſie *A*, mluwise *B* — 1342 *B*: Pakli co kdy škodného učíjj — v. 1351 a 1352 v *B* nejsou — v. 1356 je v *A* necelý: hoň ne na tenata, do textu přijato znění *B*.

V. 1362 *B*: kaž všudy duóm dobré zavřeti — 1364 sjezdy *B*] sgedi *A*; s zadu *A*] s hradu *B* — 1375 tu vše] Tuwſſie *A*.

V. 1379 *B*: Panna liška podlé svého obyčeje — 1381 křičešel krzicessie *A*; *B*: ližecí se, zhlcdačic z nice (*Gebauer* přijímá do transkribovaného textu *ližecí se*) — 1383 *B*: všaks ty naše najvyšší hospoda — 1384 *B*: nebos pošel již z králového roda — 1390 *B*: nebo na jich radu co tbati — 1394 v uočí] Wnczit *A*; tak uvádí *Gebauer*, ale je těžko v rukopise rozeznat, jde-li zde o -n- či -u-; *B*: tobět pravdy pro nic ne-povíd — 1403 zvědice *A*] zvime *B* — 1404 v uočí v. pozn. k v. 1394; *B*: nižádnemu toho nepovíme.

V. 1419 a hrđe *A*] k tomu hrdu *B* — 1420 *B*: maje v tom mysl tvrdí — 1422 zlepšiš *A*] zpietš *B*; cketa] czketa *A*, fczeta *B*.

V. 1427 Ježek] Gyezek *A* (také také v nadpisu).

V. 1455 *B*: před rezí a molí... — 1456 včěný *B*] včěn ā.

V. 1464 rád *B*] sám *A* — 1472 vókol tebe *B*] vókol *A* — 1473 *B*: v nichžto měj své poklady; znění *A* je kusé, rekonstruuji shodně s *Gebauerem*.

V. 1487 *B*: aby napřed nešel nikoli — 1497 zdvihnutí] zdwyhnyti *A*; *B*: rychle se po nich zdvihni — 1498 *B*: k tomu jě bez meškání postihni — 1499 *A*: A tak kdež gt... (nedává smysl), do textu přijato čtení *B* — 1502 les *B*] svět *A* (omyl) — 1503 chvojí *B*] tvoji *A* — 1509 *B*: Měj také toto na konci paměti — 1516 milostí *B*] myslí i *A* — 1517 *A*: Těmi čiň škody bez zlosti (nedává smysl), opraveno shodně s *Gebauerem* podle *B*.

V. 1523 v myslí] v milosti *A*, v umysli *B* — v. 1531 v *A* vynechán, doplněn z *B* — v. 1532 v *B* vynechán — 1537 vše] wſſie *A*, své *B* — 1543 a dal] Ada *A*, také dal *B* — v. 1545 a 1546 v *A* zkomoleny v jeden: aby měl naději čistú, rekonstruováno shodně s *Gebauerem* podle *B*.

V. 1556 v *A* není, doplněn z *B* (*Gebauer* vynechal v transkribovaném textu počáteční *protož*, a to z důvodů metrických) — 1570 nemějž nemicz *A*.

V. 1588 *B*: hřiešni trpie a vždy se můtie — 1591 hořel horzie *A* — 1597 *B*: ...nedostatek o tom — 1598 *B*: chcít tobě praviti o tom — 1599 Proněž Promiez *A*; *B*: Protož mluvení chci ukřatí — 1600 *B*: o světu se zase navrátíti — 1602 pod sebú *B*] před sebú *A* — 1604 *B*: O tom tobě něčto, králi, povědě — 1607 *B*: časové se vždy v něm měnie — 1608 *B*: tit vědie, kterakové jest vzenie (?) — 1618 *B*: protož já nechci býti rozpačný — 1628 *B*: protož ty měj vždy ustavičení — 1629 *B*: aby s velikú žádostí tyke — 1630 *B*: zpomínal na nebeskú radost všake.

V. 1642 *B*: od smělství nectného neposkrvní — 1645 vše] wſſie *A*.

V. 1659 ještě] Cieftot *A* — v. 1661 a 1662 v *B* nejsou.

V. 1671 žel zie *A* — 1682 je] giey *A*.

V. 1691 lahodné] hahodne *A* — 1694 *B*: nebot jest toto zdravé pro-dlenie — v. 1696 v *A* není, do textu přijat z *B*: od strun všelikteraké stroje. Shodně s *Gebauerem* jej rekonstruuji tak, aby se rýmoval s veršem před-chozím — 1701 kořenění *A* — 1705 hladké *A*] sladké *B* — 1706 *B*: v tom slyšeti hlasys hladké — v. 1715 a 1716 v *B* nejsou — 1720 *B*: Stehlík, čížek pochválili této rady.

V. 1725 Přistav *B*] Připrav *A* — 1729 křivě] krziwe *A* — v. 1751 a 1752 v *B* nejsou — v. 1761 a 1762 v *B* zkomoleny v jeden; v každém městě budeš na pravé cestě — 1764 *B*: Budeš jmíti radost sebe — 1763 slobuj *B* slyš *A* — 1768 Vše] Wſſie *A* — 1771 vše] Wſſie *A*.

V. 1780 bode *A*] mine *B* — 1782 *B*: nebo kdož dlouho v sboží brodi — 1785 *B*: ani péče srdeč krojí — 1789 jel gie *A* — 1793 že] zie *A*.

V. 1813 stáše] ſtaſſie *A* — 1822 vše] wſſie *A* — 1823 *B*: zruší i všichnu útěchu — 1824 *B*: když se nenavrátíš k hříechu — 1832 *B*: Ježukristova umučenie — v. 1835 a 1836 v *A* vynechány, do textu doplněny z *B* — v. 1843 a 1844 v *A* zkomoleny v jeden, rekonstruováno shodně s Gebauerem podle *B*.

V. 1855 nepřítele *B*] nepřátele *A* — 1856 tot] tať *A*.

V. 1875 *B*: ...poklada pilně — 1876 *B*: chovaj, tot má rada nemylně — 1879 měj se u myslí *B*] měj v myslí *A* — 1880 *B*: k tomu měj se v čistotě snažně — 1895 že] Zie *A* — 1911 *B*: ne střebrem ani kterým zlatem — 1912 *B*: ale hořce na kříž svým životem — 1917 myslí *B*] mysl *A*.

V. 1933 Blažení *B*] Blažej *A* — v. 1946 v *A* není, doplněn z *B* — 1951 v marném *A*; do textu přijato shodně s Gebauerem čtení *B*, kde celý verš zní: chvíli ztrávil v marném kvapu — 1965 ještě mají *A*] kteříž mají dosti *B* — 1966 *B*: bydlé Ježukristu k libosti — 1973 Poněvadž] Poněvadž den ote dne odkládáš — 1974 *B*: což pak tam k němu jítí žádáš — 1983 hořel horzie *A* — v. 2001 až 2006 jsou v *A* značně zkomoleny, rekonstruovány s pomocí *B*, a to shodně s Gebauerem — 2003 tyto *B*] tvé *A* — 2006 shladí *B*] sladí *A* — 2012 dařen] Darzien *A* — 2038 viněn] wniem *A* — 2040 *B*: A mnoho snad čině jiné zlosti — 2054 *B*: kteříž sú jeho nenaviděli také — 2057 *B*: v hněvu budú jeho milost viděti — 2058 budet *B*] budú *A* — 2059 *B*: Ježíš právě vždy činí tvrdé — 2060 setřel Setrzie *A*; tvrdé *A*] všechny hrdé *B* — 2061 *B*: V ten den hněvu k tomu smračenie — 2062 búřenie *B*] zбуzenie *A* (čtení *B* přijímám shodně s Gebauerem, protože je pravděpodobnější v parafrázi sekvence Dies irae, srov. pozn. k témtu veršům na str. 99) — 2066 hořel horzie *A* — 2097 kvasy *B*] klasy *A* — 2103 v té] *B*] tvé] *A* — 2113 *B*: skutky scíniec stuójme u vícě čisté — 2117 v *B* ještě připojeny verše: Ktož komu přeje a beze lsti, / pomoz jemu, Pane Bože, k své milosti, / k tomu jemu dej život věčný, / jenž jest u tebe vždy bezpečný. / Amen. Tyto verše nepřipojuji do vydání. Jsou zřejmě jen dodatečně připojeny k textu, jenž je v *A* vhodně uzavřen. — 2125 až 2129 v *B* nejsou — po v. 2124 2126 v *A* následuje ještě zkratka: etc.

Do věcných poznámek jsou zahrnutu jednak vysvětlivky týkající se smyslu textu, jednak odkazy na podobná místa v staré české literatuře. Výklady textu jsou zčásti přejaty z Gebaueru. Při práci o Nové radě jsem měl po ruce vydání Gebauerovo z jeho knihovny, vypůjčené z knihovny semináře pro slovanskou filologii Karlovy university v Praze. V něm si Gebauer doplňoval své poznámky, v něm si také zčásti vyznačil různocítení z rukopisu třeboňského. Pokud jsem těchto doplňků a poznámek užil, označuju to zkratkou *Gb*. Poněvadž věcné poznámky jsou co nejsobsáhlější, nemí tomuto vydání připojen slovníček.

4 a 5 = po svých knížatech a pánech, po zvěři velké i malé — 6 stali postavili se — 7 utázał se uradil se, usnesl se — 18 kázanie příkaz, rozkaz — 19 sta stanul — 20 a 21 smysl: a tam už byl takový (nějaký) shluk zvířat, jež se shromažďovala před králem — 23 čakajice čekajice — 29 z toho za to — 39 do skončenie do skonání, do smrti — 46 vše obci vok. sg., obci je analogický vokativ podle kmenů -i — 53 což když — 54 neodtáhal neodkládal — 55 smysl: nebot proto všem přikázal, aby tu byli — 64 bášeň vyprávění nepravdivého obsahu, báchorka — 66 aniž ani že — 67 trávenie vypravování, skladba, bášeň — 68 vždyť zajisté — 69 mní domnívá se — 72 až 76 smysl: pochybovačním připomínám, že nezáleží na tom, kdo něco praví (t. v našem případě zvířata), nýbrž co praví, nebot čtenář má porozumět, je-li to dobré a umět se vystříhat zlého (výklad doc. Škarky) — 77 bud ktožkoli at v této skladbě radí kdožkoli — 80 navráci navrátim — 83 nepodobné nepěkné, neslušné, škaredé — 84 nečiň dlenie neprodlejvej, nemeškej — 85 = orel se tomu vyhnul — 86 s kázání slušně, skromně — 89 smysla rozumu — 91 a 92 srovněj se svatovítským rukopisem Alexandreidy, v. 29 a další (vydání V. Vážného, Praha 1948, str. 28): ...neb sem před ním tako malý (t. j. skladatel před Šalomouninem), jakž přede lvem zvěř ustalý a před sluncem voščená sviečka — 92 takež m. takož = tak — 95 bez čsla bezpočet — 96 smysl rozum — 100 = a když budu mít povinnost radit — 105 = nevyhýbej se tomu — 107 ještět jest že jest — 108 = i všichni ostatní považovali za správné — 109 při tom hluku v tom shluku, shromáždění — 110 ponukuli — 120 = cokoli jen rozkážeš — 121 hotuov hotov.

V. 123 a další: stavbu celé orlovy rady srovnává Čapek (Vznik a funkce NR, str. 150 n.) s druhou kapitolou autobiografie Karlovy (srovnaj Vlastní životopis Karla IV., přeložil Jakub Pavel, Odkaz minulosti české sv. 1, Praha 1946, str. 95 n.) a s jeho Zrcadlem knížecím — 126 ne mylně nepochybň, jistě — 130 prodlišti toho prodloužiti to — 134 móž

spomoci může pomoci — 139 = neváží si jeho (Božího) daru — 152 = se zřením k jeho velebnosti — 157 *nikokého* nikoho — 159 *bydě* přebývajc — 166 *nejednaké* rozmanité — 168 *žasajice* se lekajice se, děsice se — 169 *onde* poněvadž — 174 *nýnie* není; — é (nénie) je tu druhotně změněno v ý — 191 *milost* milos Boží, od Boha — 212 *druhcí* m., družci = druhu — 216 *znamenati* znamenati jest, to jest — 218 *Slovo* = Kristus (Logos) jako Boží idea světa (srov. k tomu první verše evangelia Janova) — 256 *pro milování* za naši lásku — 263 *jenš* v ném že v ném — 265 *k milosti* k milosti Boží — 278 *natrutí* naplní — 284 *ponič* m. poněž = poněvadž — 296 a *vzem* a vzav — 301 *zřiedce* (přechodník absolutivní): když porovnáme, srovnáme — 323 *duš* dusí (analogie podle 1. os. dušu, jako prošo, proši) — 348 a další, smysl: uchováváním majetku, lprním na něm, ztratí dobré jméno.

V. 395 *přichvátí* se přichytí se, chopí se — 408 *bez hluku* bez zástupu, bez družiny — 411 smysl: protože jsi příčina jejich zatracení (v A neporozuměním: *při jich zatracení příčinu*) — 413 až 415 v A se zdá Gebauerovi smysl téhoto veršu porušen. Ale připustíme-li korekturu (s pomocí B) ve v. 415, dávají tento smysl: Proto (že jsi, když jsi takový, jak to radím), můj králi a pane, já tě tak velmi chválím, lidé (tě chválí), zřídce na tvé skutky (t. j. já tě chválím, jestliže svůj lid vedeš k spasení, ale lidé tě chválí podle tvých činů). Čtení B má jiný smysl: Protož, mój pane i králi, at by dobrý příklad brali lidé, na tvé skutky zřídece (t. j. nech tvé dobré skutky jsou lidem příkladem). Toto znění přijal Gebauer do textu transkribovaného — 420 *za raně ráno* — 427 *trudil* namáhal — 429 *myšle myslé* — 439 *vežde všude*, ve všem — 445 *nejednaké všeliké*, rozmanité — 448 *mladě mladicky*, nerozvážně — 451 smysl: o kom se přesvědčíš, že je ctnostný — 454 *pro nic* za nic — 462 *nesklidnú* divokou, nepokojojnou — 466 *smysla* rozumu, rady, mřížení — 467 *aby abys*; *právě* po právu — 469 *zlost kutie* dělají zlé skutky — 470 *zamútie* zarmucují, pobouřují — 473 *oni členové obce* — 474 smysl: u tebe, králi, si všechno všímají — 475 smysl: dej pozor na své rádce — 476 *nekladú* totiž obec — 487 *nevnad* nelákej — 488 v *chlapiach* v sedláčích — 490 *rádu* hodnosti — 492 = kdož vynikají ctností — 493 = kdo jsou dobrě vychováni v zemi (= doma), t. j. kdo nejsou cizinci — 500 a *kraluje* a budeš kralovati — 502 = podle svého vzneseného obyčeje — 503 *siesti* posaditi se — 505 *brojí* seshromažďuje se — 507 *sadú* posadí se — 508 *řádu* stavu, hodnosti — 509 = podle toho, jak komu patří která pocta — 511 *vezláče* zvláště — 515 *ochoten* laskavý, veselý — 518 *lēš lenivý* — 519 *přešlyše* vyslechna — 521 *celú* jistou — 529 *strostná* prostá, obyčejná, všední — 532 *ztaha* vztahuje k přísaze — 536 *zdieli* udělali, vyplnili.

V. 540 a 541 = král považoval za vhodné, aby to neodkládal — 546 *cele* jistě — 547 *musí* musí — 548 jedno jen — 553 *neztahal* nevztahoval — 558 smysl: vyboč z doporučované mírnosti; v Jungmannově slovníku *přes mezi sahati* cíl přestoupit — 565 *poddadie* sě poddaji se — 566 smysl: změn svůj postoj k nim — 571 *rozšířis* svój meč = moc (meč

je symbol moci). V B moc bud opisovačskou chybou n. vědomou úpravou.

V. 576 *sme jsem* jme sem; příslovce *sem* psáno *jsem*, a to analogicky s 1. os. sg. slovesa *být*, u něhož bývá kolísání mezi *jsem* a *sem*; — 588 *sđe* své *chtětie* učí svou vůli — 598 *zmluví* promluvil.

V. 606 *nekvap* neukvapuj se — 609 by *pykal* mlčenie aby pykal za mlčení — 616 *právě* správně — 619 *brebci* bretbaji — 620 *znamenaj* pozoruj — 625 *sě staví* octne se — 632 *spoře* hojně — 634 *Vidúc*, a ty vida (každý), že ty — 635 *hotovějí* hotovější — 636 *snaženěj* snaženější — 638 *mladě* nerozvážně — 641 Gebauer transkribuje: *po zlez odsúzenie* ztráťte; *zlá odsúzená* ztráta ztráta, která vzešla zlým odsouzením (srovnej k tomu jedno místo ze Štítného Knižek šesterých, vydání J. Vrtáčka, Praha 1873, str. 88: ale když jich (pánů) v tom lakomstvo nenakazí a vezmú vinu odsúzenú, ...nehfeseš...) Čtení Všechnovo (viz pozn. ke kritice textu na str. 88) podle Gebauera prozrazuje nečeským pojátkem slov, že povstalo změnou z vazby jiné, nejspíše ze čtení B. Ve znění A vidí Gebauer atrakci: *po zlez odsúzenie*. Přepisuji shodně s Gebaurem. — 648 = od tebe věřícího, že bude pečlivý — 651 *za roveň* v rovné míře — 666 *smysla* rozumu — 667 *daru* se *kojí* raduje se z daru — 669 *vedle* podle — 676 ač jestliže — 677 *znamenati* pozorovati, pozor dátí — 685 = neváhej v tom — 687 = ať si z nich jiní berou výstrahu — 689 *rač nedlití* neodkládej — 691 ač jestliže — 692 *zlosti* zlých skutků — 696 *zezv* vzhlednuv.

V. 699 *nerod meškatí* nemeškaj — 703 *rynský* souvisí podle Gebauera nejspíše s německým slovesem reinen, jehož se užívá v myslivecké mluvě o lišce a o vlků významem klusatí; *rynský* hbitý, rychlý jako liška — 704 *naklást oba boky* naložiti si zboží na oba boky, zatížiti se. Celé místo lze srovnat s Fenclovou Raddou zhovadilých zvířat z r. 1528 (vydání V. Flajšhanse, Praha 1942, str. 29), kde si liška stěžuje na vlka: *Na tři dny v břicho své naběře a nakladá plná oba boky, tut pak čině rychlé skoky* — 706 *po sobě* podle sebe — 709 *se rozpomena* když se rozpomeneš; oba rukopisy mají rozpomena, ale rým žádá rozpomana — 712 *popřieti* poprati — 716 *potřebu* potřebné řízení — 718 *uviežit* se uváží se — 726 sě *uvieži* uváží se — 732 *sme šerí*: barva ta znamená obyčejně povahu zlou; srovnej staročeskou Píseň o barvách (J. Vilíkovský, Staročeská lyrika, Praha 1940, str. 63): *Será barva výše sebe sahá: kohoz prává milost přemáhá, v tom nebezpečná váha; varuj se jíte jako vráha*. Gebauer v rukopisných poznámkách odkazuje na divadelní hru Žebrákův s kupcem hádání z 16. stol. (viz J. Jireček, Staročeské divadelní hry, Praha 1878, str. 90): *...z těžka jsou omyle prázdní, kteříž vám (Žebrákům) tak mnoho věří, neznajíce vás, že ste šerí — 735 zapomane zapomene — 741 dolíci dokáže*.

V. 745 nýnie není — 746 podobně pěkné, vhodné — 752 *zvyjí* zaskřehotám — 755 *kací* nějací — 758 *do jich let* do doby jejich (sirotků) dospělosti — 762 *mój sě*: dialeklická zvláštnost jihočeského nářečí místo spisovného a středočeského *móž se* (srov. jihoč. *bej sebe*, *proj za nds* a pod. místo *bez*

sebe, pros za nás; pronést sě rozšířiti se pověstí; smysl verše: po celém kraji se o tom může vyprávět — 763 a já tě že já; klidím uklízím, odnáším — 765 nechce dialektická podoba přechodníku přítomného nechte — 766 pořád po řadě, po pořádku — 767 to vše schytím toho všechno se zmocním — 769 pomněl mě vzpomněli si na mne — 775 blučal žvanil.

V. 777 podíl rčeti chopil se slova — 778 nestrov sěč nedávej podnět k bojům — 786 ochotněvlidně — 792 důjdou — 804 bezpečen zde ve smyslu doslovém, t. j. kdo jest bez péče (starostí) — 805 nemní nemyslí, netuší — 817 bez překážky bez překážky, bez obtíží — 818 razi radim — 827 po-pravuj vykonávej právo — 828 nemútie nermoutí, netrápi — 829 tady tudy, tou cestou.

V. 836 třieda řada — 843 = aby bylo lze rozeznati — 848 sě tebe ustydí bude se před tebou styděti — 862 podobně pěkně — 864 aby abys — 865 cele jistě, s jistotou — 868 szuova sezvav — 869 kojí sě utěšuje se — 873 klejnoty rytířské odznaky — 874 roty zápasící strany — 875 až 878 smysl: při tom boji (turnají) se mnohý jezdec neubránil tomu, aby nevyletl ze sedla a tím nebyl poražen — 879 sberu sě shromáždi se — 881 reta! interjeckce z německého rette! = pomoc! — 883 opáčivě obrá-tivice — 885 zdějí učini, dokáži — 887 napasí nasytí — 889 = o to nechť tvé srdece usiluje — 894 kol' zápasí — 897 v růže rychle, honem — 898 sa-hati čeho sahati po čem, chápali se čeho; kopie bez kotouče ostré kopí — 902 zber družina — 903 = abys v tom měl utěšení.

V. 914 = dokud se nepoddá — 917 aby abys — 918 nikakež m. ni-kakož = nijak — 919 = ty, kteří ti jsou poddání — 926 otrápen zbaven mysli, omámen — 928 an a on — 931 ač jestliže — 937 svá vuole svévol-nost, svévole — 939 nerod spáti nespi — 941 by sě trudil aby ses trápil — 946 aby jej ubudil abys jej vzbudil — 948 kázni pokáráním.

V. 949 z sprostrosti z prostoty, z upřímnosti — 954 nikakež m. ni-kakož = nijak — 956 netvrđ sě nezatvrzuje se — 961 nenechávaj neochabuj (t. j. v dobrých skutcích).

V. 977 znamená dátvala pozor — 978 inhd ihned — 983 ohleduje ohlížeje — 986 = vždy se zase vraceje k domovu — 987 nejednaké rozma-nitě — 989 nezchyti nelapí, nezajme — 990 zechce se zachce se.

V. 1002 muši musím — 1007 srovnej Tovačovského Házání 1b: (*osel*), což nař zvalé, rád nese (Gb.) — 1009 = nijak si na to nestýskám — 1012 pamět mysl, rozvážná mysl, rozum; snažný mocný, silný, pečlivý, pracný — 1013 nelhouvě neshovívaje — 1026 lhótu polehčení — 1027 ne-podobně nevhodné — 1033 zlost zlý skutek, zlé jednání, hřich — 1047 kle-sajíc jiné jak jiní klesají — 1048 = ihned uhne (odbočí) s cesty — 1049 až 1052 smysl: mnohý člověk si tak nepočiná (jako oslovené), když vidí, jak jiní padli, nedbá cti ani spasení, a tak jde na zatracení — 1052 tadyž tudy, tou cestou, tím způsobem, tak.

V. 1053 tiem pořadem v tom pořádku — 1054 takým řádem takovým způsobem — 1056 pamět rozvážná mysl, rozum — 1066 přehlíď přefstí, oklamce — 1075 náhle prudký — 1082 k seči k boji, k sporu — 1089 ku-

paměti k myсли — 1098 pamět (rozvážná) mysl, rozum — 1108 chudině chudákům — 1114 ve Čtení v Písmě.

V. 1124 jednaj dělej, páchej — 1125 zámutku zármutku — 1128 jedno-jen — 1133 v obou rukopisech je prokletá; plný rým by vyžadoval a v ori-ginále bez pochyby bylo proklatá.

V. 1150 bydlé přebývajice, žijíce — 1157 čáky naděje — 1164 povolání v tom, k čemu jsi povolán — 1167 bydlíž žij.

V. 1175 po své vásé podle své povahy — 1178 k seči k boji — 1180 = = bud pohotově — 1183 brani zbraní — 1184 nerovnět nesrovnačelně.

V. 1193 sě vvyněe vyhne se — 1195 smysl: když se to doví napřed, ne až se to stane — 1201 rataji oráči — 1203 až 1208 upomínají na závér Podkoního a žáka (J. Vilikovský, Staročeské satiry, Praha 1942, str. 74): *Dnes, ktož rád do krémny chodí, častokrát sě mu přihodí, žež zvje přihody nějaké a k tomu noviny také. Mnohému se tako zračí, kdo sě tam omračí, žež má doma co praviti. Avšak sě je lépe zbabiti a v noci, jakž čas jest, spáti, a doma novin čakati.* — 1208 smysl: ani neslid po zprávách až někde za mořem — 1210 klobě havranu.

V. 1216 a 1217 smysl: a zbab se všech nepekňých úmyslů — 1221 upasti upadnouti — 1226 zvláště vlastní — 1230 muši musí — 1233 niž se poníjuje se; nelhrd nejsa hrdý, nechovaje se hrdě — 1237 niž se poníjuje se — 1240 = at jsou vždy čerstva v tvé paměti — 1242 s hory zhůry — 1244 znamenaj hled — 1250 po Ježukristu za Kristem.

V. 1254 o popravě o vykonávání práva, o souzení — 1255 a další srovný Desatero kázanie Božie, příkazání páte (ve vydání Hrabákové, Staročeské satiry, Praha 1947, str. 32): *Ten jest také mužebojcě, Jenž jsa sudi nebo poprávě, přilože k někomu vínu pro i epřezn neb pro dědinu, i zbabí životu toho, jehožto sě stává mnoho. — Poprávě soudce — 1263 = = nic v tom z lenosti nezanedbává — 1265 = nedopustí, aby se majitel ujal správy domu (statku) — 1267 = osočujice ho (majitele) křivým obviněním — 1270 dědinu dědictví, zděděný statek — 1279 opak naopak — 1280 Ale hle — 1288 bez viny bez pokuty, bez trestu — 1300 poznalý osvědčený — 1305 v zlosti v zlých skutcích — 1307 klije přechodník přítomný (Gebauer považuje tento tvar zde za 3. os. praesentu) slovesa kliji klovati, bít, tlouci.*

V. 1312 aby usadil abys dosadil, ustanovil — 1314 špehěře slidiče — 1315 ještět jenž — 1323 stavý stanoviště.

V. 1328 bez překážky bez závady, úhony — 1330 úklidno klidno, ticho.

V. 1345 uhradie zahradi, zamezí — 1348 strážě strážci — 1349 veždy vždy — 1356 = ve štvanicích nebo do nástrah — 1358 rúžebné plné touhy, tesklivé, smutné, dlonuhé.

V. 1362 a 1363 = dej se zavřít v svém pokoji, předstíraje, že máš vyři-zovati účty nebo že máš poradu — 1364 sjezdy s zadu zadní, postranní cesty (východy) — 1370 poživeš užíjes.

V. 1381 hledic z nice hledic pokorně, zkroušen sehnut — 1382 žádný žádoucí, milý; královiče místo královici — 1383 najvětšie hospoda nej-

vyšší pán — 1393 nepodobného nepěkného — 1396 = na čemkoli se uradí.

V. 1414 na krátké přeslyše stručně (stručné jejich rady) vyslechli — 1420 jelž až — 1422 až 1426 smysl: Hle, copak si polepšíš, když jako sketa přijma jiné mravy (budeš si myslit): ať zhyne zboží i čest, jen když sám zůstaneš při životě? Nakonec skonáš v té psotě. Tak toto místo vykládá prof. Trávníček.

V. 1431 = udeň na ně včas — 1435 šplíč zásobu potravin — 1444 shromáždil — shromažďuj — 1447 přemalitkového velmi malého — 1448 snažně pečlivě, pracně — 1453 jímžto, t. j. shromažďováním pokladů.

V. 1465 zdá sě pravděpodobně m. udá sě = přihodí se; ať se to kdekoliv přihodí — 1468 bez hluku z druhiny — 1469 kojí sě utěšuje se — 1470 brojí sě shromažďuje se — 1475 potištěn potáhneš — 1479 v praveni v bánské skladbě.

V. 1487 aby abys; nikoli nikdy, za žádných okolností; přijíti (přecházení) je tu ve významu jít s jednoho místa na druhé, být nestálý, nerohodný — 1495 běžíte prchají — 1497 po nich za nimi — 1499 v čirém v širém — 1501 na tři skoky tak, abys byl vzdálen jen tři skoky od neprítelé (na dohled) — 1508 kudy tudy, tím způsobem — 1515 ještět kam (směrový význam) — 1516 s pomocí rukopisu B lze rekonstruovat pravděpodobné původní znění, jak je uvedeno v textu (shodně s Gebauerem); tedy „tři skoky“, jež vedou k dosažení Boží milosti, jsou: víra, láska, naděje.

V. 1519 Potad tady — 1520 řeč uchvatí chopil se slova — 1540 cele jistě — 1542 aby vstával aby nedbal — 1543 ovšem zcela.

V. 1552 žádný královce srov. pozn. k v. 1382 — 1552 až 1555 celé místo upomíná na Štítného Řeči nedělní a sváteční, 210b, (Strakovo vydání str. 381), podle něhož náleží králům: ...s takými sě věcmi neobierati, ještět k čárám a kuzlém příslušíš — 1563 nerod nic ibdati nic nedbej — 1570 nikákež nijak — 1571 ač leč jestliže.

V. 1576 nýne není — 1579 pro rovnou škodu pro mírnou, nevelkou — 1583 přehověti strpěti, dovoliti — 1590 zubům škrípenie skřípání zubů; nelze dobře rozeznatni ve slově zubo(m) poslední písmeno (stejně jako Proněž proto; ukráci ukrátim — 1600 navráci navrátim — 1602 oba rukopisy mají sebu, ač rým žádá starší sobu — 1606 ustavičného stálého — 1607 kterak tě dědie jaký mají úděl (dědictví), jak se mají, jak se jim daří — 1618 nebud rozpačný nedej se odradit — 1625 takež tak — 1626 jedne m. jedno = jen — 1635 s kázni slušně, skromně — 1642 necné nectné — 1647 bliz blízko — 1649 ač jestliže.

V. 1652 = chceš-li míti pevný dům — 1654 od dřievie ze dřeva — 1656 ač jestliže.

V. 1663 = potom se dostala řada na kolčavu — 1668 úkladni lstíví — 1680 = ale rádně se vyptaje.

V. 1684 bud píle (přech.) pilně si hled (toho) — 1688 = v proměnách různých hlasů; pravděpodobně se tím míní vícehlasý, polyfonní zpěv —

1694 prodlenie prodloužení — 1695 Piše pištce — 1696 = různé strunné nástroje — 1695 až 1710 toto nejlyričtější místo v Nové radě srovnavá J. B. Čapek (Alegorie NR, str. 26) s bajkou o slavíku a jestřábu v staročeském zpracování Ezopa (Sborník hraběte Bavorowského, vydání J. Loriga, Praha 1903, str. 116) — 1701 ještět když — 1719 tady tudy, tím způsobem.

V. 1725 smysl: projev svou účast s tím — 1728 protivný puštku neprátecký spor — 1732 žalostiti žalost míti — 1735 neliknūj sě neváhej; dí jdi — 1742 mysl takú instrumentál vlastnosti = mysl takové — 1751 v svejm — 1764 neprěsahuj sebe neprečeňuj se — 1766 = nezatěžuj se — 1768 pod měru s mírou — 1771 vhod v práve míře.

V. 1778 nebezpečen ne bez péče, starosti — 1780 takež tak — 1782 brodil brodil se; smysl: kdo si hoví v přemíře pocit a majetku — 1785 ondet poněvadž; smysl: nebo má starosti a (tím) srdce drásá — 1790 ukráti m. ukráci = ukrátim — 1801 nýnie není.

V. 1826 smútí zarmoutíš — 1829 = stojí ti něco v cestě — 1834 vrahу nepříteli — 1847 cožt obyknív čemuž zvyknou.

V. 1861 vnadu poučení — 1866 kojí sě těší se.

V. 1885 neostáti neopouští — 1890 slibíš sě zalibíš se.

V. 1891 nedovodí nedovede, neprivede — 1892 nepochodí nevzejde; srovnej Desatero kázánice Božie, šesté příkázání (v Hrabákově vydání na str. 33, v. 261 sl.): čistota v ráji nedovodi, jenž ot srdce nepochodí — 1898 vynde vyde — 1904 růče rychle — 1917 sev vól svévolnosti, svévolí — 1924 jedno ktož jen (tomu), kdo — 1925 osiehne obsáhne, zasáhne — 1926 vtipne vtáhne.

V. 1940 ponutie nutí, ponouká — 1941 stěžíš sě stáhneš se — 1959 Ktež m. ktož = kdo — 1967 svrchnieho nejvyššího — 1975 Růče rychle — 1981 dál sě oddaluje se, odtahuje se — 1984 nebezpečné ne bez starosti — 1998 překazy překážky — 2001 vinného viným — 2002 ne lap posud tím spíše neposud, neposuzuj — 2004 záhe záhy — 2029 = tak se k nám Bůh zde neprátecký staví — 2033 přepuště dopouští (Bůh) — 2051 ziplane vzplane — 2052 stane postaví se — 2054 ubídalo bodalo — 2055 Ježíšem za. Ježíše — 2056 nepřijeli nepřijali — 2058 jímí za ně — 2061 až 2068 parafraze sekvence Dies irae, dies illa... — 2063 hubenstva bidy, strasti — 2071 doličie dokází, potvrdí to — 2072 Ted zde, tady — 2076 sotně sotva, jen — 2077 i řeči ani řeči — 2087 srov. pozn. k v. 1590 — 2091 tě dvě slověta dvě slova — 2095 sotně probude sotva šťastně obstoji — 2101 úkorým hanlivým, utračným — 2126 holec lysý člověk — 2127 sobota před Květy sobota před Květnou neděli, t. j. 17. března 1459.

Čísla označují první verš každé rady

Úvod (král lev)	1	tetřev	1325
orel	123	pes	1335
levhart	373	sova	1359
sokol	539	liška	1379
nedvěd	573	luňák	1413
řeřáb	599	ježek	1427
vlk	699	veverek	1439
sup	742	špaček	1457
jelen	777	rys	1483
páv	835	papauch	1519
kuoň	861	opice	1551
kokot	905	skřivanec	1573
volck	949	bobr	1633
hus	977	vlaštovice	1651
osel	995	kolčava	1663
holub	1053	slavík	1683
svině	1115	velbloud	1723
hrdlice	1137	sýkora	1773
zajíc	1175	slon	1813
vrána	1185	noh	1851
beránek	1213	jednorožec	1869
čáp	1251	labut	1929
kočka	1309		

ABECEDNÍ SEZNAM ZVÍŘAT,
JEŽ V NOVÉ RADĚ VYSTUPUJÍ

Jména zvířat, o nichž se v básni mluví jen jako o účastnicích sněmu, ale jež neradí, jsou vytiskána *kursivou*. Číslo uvádí první verš rady, a u zvířat, o nichž se jen mluví, uvádí verš, v němž je o nich zmínka. V závorce jsou uvedeny novocošské názvy těch zvířat, jejichž názvy staročeské nejsou už dnes srozumitelné.

Beránek	1213	páv	835
bobr	1663	pes	1335
čáp	1251	řeřáb	599
(havran) viz koba		rys	1483
holub	1053	skřívanc	1573
hrdlička	1137	slavík	1683
hus	977	slon	1813
jednorožec	1869	sokol	539
jelen	777	sova	1359
ježek	1427	stehlik	1720
kalíš	1377	straka	1211
káně myšie	1413	strnad	1211
koba (havran)	1210	sup	742
kočka	1309	svině	1115
(kokout) viz kokot		sýc	1377
kokot (kokout)	905	sýkora	1773
kolčava	1663	sysel	1427
kuoň	861	špaček	1457
kuna	1411	tetřev	1325
labut	1929	velbloud	1723
lev	1	vepř	1117
levhart	373	veverek	1439
liška	1379	vlaštovice	1651
luňák	1413	vlk	699
nedvěd	573	volek	949
noh	1851	vrabec	1211
opice	1551	vrána	1185
orel	995	vydra	1411
papauch	1519	zajíc	1175

O B C A H

ÚVOD	5
TEXT	17
POZNÁMKY	83
POZNÁMKY KE KRITICE TEXTU	86
POZNÁMKY VĚCNÉ	93
SEZNAM RAD, JAK JDOU ZA SEBOU	101
ABECEDNÍ SEZNAM ZVÍŘAT	102

Nová rada

SMIL FLAŠKA Z PARDUBIC

Z rukopisu k vydání připravil, úvodem i poznámkami doprovodil *Jiří Daňhelka*. — Vyšlo jako 9. sv. řady A knižnice Památky staré literatury české, kterou řídí A. Grund; B. Havránek, † K. Hrdina, B. Ryba, A. Škarka, V. Šmilauer, F. Trávníček. — Obálku navrhl Jaroslav Lukavský. — 4 přílohy na křídovém papíře. — V květnu 1950 vydalo nakladatelství Orbis, pro Matici českou v nákladu 3500 výtisků. — Písmem Plantin vytiskla knihtiskárna Orbis, Praha XII, Stalinova 46.
Brož. 50 Kčs